

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ
ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ**

**Κείμενα
Νεοελληνικής
Λογοτεχνίας**

Γ΄ ΤΕΥΧΟΣ

Γ΄ ΤΑΞΗ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

6ος τόμος

**ΚΕΙΜΕΝΑ
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ**

**Τεύχος Γ΄
(1945- 2000)**

Γ΄ ΤΑΞΗ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

6ος τόμος

**Υπεύθυνος για το Παιδαγωγικό
Ινστιτούτο : Κώστας Μπαλάσκας,
Σύμβουλος Π.Ι.**

**Επιμέλεια έκδοσης
Πολυτίμη Γκέκα**

**Επιμέλεια εξωφύλλου:
Βάσω Αβραμοπούλου**

**Εικόνα εξωφύλλου: Θεόφρ.
Τριανταφυλλίδης (1881-1955)
Δυο παιδιά στην παραλία (1919)
Εθνική Πινακοθήκη**

**ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΓΙΑ
ΜΑΘΗΤΕΣ ΜΕ ΜΕΙΩΜΕΝΗ ΟΡΑΣΗ**
Ομάδα εργασίας για το Ινστιτούτο
Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Προσαρμογή:
Άννα Σπανάκη,
Εκπαιδευτικός

Επιμέλεια:
Κωνσταντίνος Γκυρτής,
Εκπαιδευτικός

Επιστημονικός υπεύθυνος:
Βασίλης Κουρμπέτης,
Σύμβουλος Α΄ του ΥΠ.Π.Ε.Θ.

Υπεύθυνη του έργου:
Μαρία Γελαστοπούλου,
Μ.Εδ. Ειδικής Αγωγής

Τεχνική υποστήριξη:
Κωνσταντίνος Γκυρτής,
Δρ. Πληροφορικής

**Συγγραφείς Προδιαγραφών
προσαρμογής των βιβλίων για το
Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής
Πολιτικής:**

**Γιώργος Βουγιουκλίδης,
Δάσκαλος Ειδικής Αγωγής**

**Γελαστοπούλου Μαρία,
Εκπαιδευτικός Ειδικής Αγωγής**

**Γκυρτής Κωνσταντίνος,
Καθηγητής Πληροφορικής**

**Αξιολόγηση και τελικός έλεγχος
των προσαρμογών:**

**Γελαστοπούλου Μαρία,
Εκπαιδευτικός Ειδικής Αγωγής, ΙΕΠ**

**Γκυρτής Κωνσταντίνος,
Καθηγητής Πληροφορικής στη
Δ/βάθμια Εκπαίδευση**

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ**

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

**ΚΕΙΜΕΝΑ
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ**

Ν. ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗΣ

Δ. ΚΑΡΒΕΛΗΣ

Χ. ΜΗΛΙΩΝΗΣ

Κ. ΜΠΑΛΑΣΚΑΣ

Γ. ΠΑΓΑΝΟΣ

Γ. ΠΑΠΑΚΩΣΤΑΣ

Τατιάνα Γκρίτση Μιλλιέξ

Μια ιστορία της αντίστασης
(χρονικό)

**ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟ ΑΥΤΟ δημοσιεύτηκε
στο περιοδικό Επιθεώρηση Τέχνης
(1961).**

Θα προσπαθήσω όχι να γράψω —
ούτε να μετουσιώσω σε τέχνη μια
στιγμή της Αντίστασης— μα απλώς
να καταγράψω ένα γεγονός μέσα
στις χιλιάδες τα γεγονότα, ένα γεγο-
νός όμως που για μένα παίρνει τη
σημασία του μνημόσυνου, γιατί σή-
μερα κλείνουν ακριβώς 17 χρόνια
από τότε που σκοτώθηκε η Ανθού-
λα.

Ήτανε 17 ακριβώς χρονών. Είχε τα γενέθλιά της εκείνο το πρωί κι είχαμε ξενυχτήσει όλο το βράδυ. Είχε μείνει στο σπίτι μου. Το προηγούμενο απόγευμα οι Γερμανοί μάς είχαν κλείσει από τις 7, κάτι θα είχανε μάθει για τη διαδήλωση της επομένης και παίρναν τα μέτρα τους. Στο υπόγειο είμαστε μαζεμένες 6 κοπέλες. Ανάμεσά μας και η Ανθούλα, ακόμα παιδί.

— Εσύ, της είπε η Δέσποινα, δε θα κατέβεις στη διαδήλωση.

Συμφωνήσαμε όλες, εκείνη όμως άρχισε να διαμαρτύρεται, να παρακαλεί, να προσπαθεί να μας επιβάλει τις απόψεις της.

Η Δέσποινα έμεινε ασυγκίνητη.

— Όχι. Ανθούλα, κορίτσια σαν και σένα μας είναι πολύτιμα, έχεις πολύ περισσότερα πράγματα να προσφέρεις στο Πανεπιστήμιο που ξέ-

ρεις πόση αντίδραση συναντάμε, παρά να κατεβείς στο πεζοδρόμιο. Ένας άνθρωπος πιο πολύ ή πιο λίγο μέσα στο πλήθος που προβλέπεται για αύριο δε θα παίξει κανένα ρόλο, ενώ η επιρροή σου στους συμφοιτητές σου έχει πολύ μεγαλύτερη σημασία.

Τα λυτά της μαλλιά καθώς πλαισιώσανε το παιδικό της πρόσωπο γιομίζανε χρυσαφιές ανταύγειες από το κερί που μας φώτιζε, κι όλες μας νιώθαμε την ανάγκη να παρηγορήσουμε μα και να προστατέψουμε αυτό το ανοιξιάτικο πρόσωπο με τα μεγάλα γαλάζια μάτια που καίγανε από ενθουσιασμό.

Για μια στιγμή ακούστηκε έξω από το παράθυρό μας το ρυθμικό, βαρύγδουπο βήμα της μπότας.

— Άρχισε η γερμανική περίπτωση, είπα, κι έσβησα το κερί.

Μείναμε στο σκοτάδι μιλώντας χαμηλόφωνα, ρυθμίζοντας τη φωνή μας με του βήματος την ηχώ που σα να ένιωθε την παρουσία της ανάσας μας κάτω από το πέλημα της, στεκόταν —ή έτσι μας φαινόταν τουλάχιστον— μερικά λεπτά περισσότερο μπροστά στο παράθυρό μας κι ύστερα μάκραινε ίσαμε τη γωνιά για να ξανακουστεί σε λίγο, ρυθμική, ερεθιστική, καταπιεστική, για ν' αντηχήσει μέσα στην καρδιά μας και να δυναμώσει τη θέλησή μας να ελευθερωθούμε από αυτή.

Θα 'ταν πια ξημερώματα όταν άλλαξε ο σκοπός. Του καινούριου τα βήματα ήταν πιο ανάλαφρα, κάπως ακατάστατα κι η Ανθούλα μάς βεβαίωσε πως αυτός σίγουρα θα 'ταν Αυστριακός και θα χόρευε πολύ ωραία βαλς. Γελάσαμε όλες μαζί και ξαφνικά το βήμα σταμάτησε.

«Λάθος, Γερμανός», μουρμούρισε η Ανθούλα και χώσαμε όλες τα μούτρα μας στα σκεπτάσματα για να μην ακουστεί το καινούριο μας χάχανο.

Έτσι πέρασε σχεδόν όλη η νύχτα. Σα να ετοιμαζόμαστε για κάποιο πανηγύρι και δε μας κολλούσε ύπνος, μόλις έπαυε η μια, άρχιζε η άλλη να διηγείται μια ιστορία, κι η Βίνα είπε πειραχτικά μια στιγμή:

— Πρέπει, λοιπόν, παιδιά μου, να δείτε τον Παύλο Μ. πώς τρώει την Ανθούλα με τα μάτια. Είμαι βέβαιη πως θα την ακολουθούσε και σε... διαδήλωση ακόμα.

— Ποιος Παύλος Μ.; αυτός ο αδιάφορος;

— Αμ ποιος άλλος;

— Ε, λοιπόν, Ανθούλα, αν δε μας τον κατεβάσεις την ερχόμενη φορά, δεν είσαι τίποτα.

— Ε κορίτσια, κοιμηθείτε και μια στάλα, είπε η Δέσποινα.

Από κείνη την ώρα δεν ξανακούσαμε της Ανθούλας τη φωνή. «Κοιμήθηκε το μωρό μας», είπε κάποια. Εγώ όμως τη στιγμή που άναψα το τσιγάρο μου, είδα τα μάτια της ορθάνοιχτα, σα να παρακολουθούσε νοερά κάποια παθητική σκηνή.

Το πρωί σηκωθήκαμε μια μια, πλυθήκαμε στην ίδια λεκάνη με το νερό, φάγαμε ένα είδος κρέμας από κάστανα και σταφίδες που μας είχε ετοιμάσει η μητέρα και σε μικρά διαστήματα, αρχίσαμε να φεύγουμε μια μια πηγαίνοντας στα διάφορα μέρη των ραντεβού μας, απ' όπου θα ξεκινούσαμε πια την ορισμένη ώρα για να βρεθούμε όλοι μαζί στο κέντρο της πόλης.

Καμιά δεν ξέχασε να φιλήσει την Ανθούλα και να της ευχηθεί χρόνια

πολλά, η Δέσποινα μάλιστα —η αγέλαστη εκείνη— έκοψε απ' τη γλάστρα του διπλανού σπιτιού ένα κατακόκκινο γαρύφαλο και της το 'δωσε γελώντας.

— Έλα, της είπε, χρόνια πολλά και του χρόνου τέτοια μέρα θα χορεύουμε ελεύθεροι στο Σύνταγμα για τα δεκαοχτώ σου χρόνια.

«Τα δεκαοχτώ σου χρόνια, σαν ανοιξιάτικο λουλούδι», τραγουδούσε η Ελένη κλείνοντας την πόρτα. Τελευταία θα 'φευγα εγώ. Στη φοιτητική μου τσάντα ταχτοποίησα προσεχτικά τις προκηρύξεις, έβαλα από πάνω τη γερμανική καθημερινή εφημερίδα και ειδικά για την περίπτωση έβαψα τα χείλη μου. Η Ανθούλα γύριζε γύρω μου σαν χαρούμενο σκυλάκι, κι όλο μου 'λεγε:

— Πήγαινε, πήγαινε τώρα, θ' αργήσεις.

Την κοίταξα παραξενεμένη. Γιατί τόση βιασύνη να με στείλει στη διαδήλωση; Δεν καταλάβαινε τον κίνδυνο που θα διατρέχαμε;

— Βιάζεσαι να με ξεπαστρέψουνε, της είπα περιπαιχτικά.

Δε θα ξεχάσω ποτέ το γέλιο της.

— Εμάς δε μας πιάνει βόλι, κάνει γκελ πάνω στα νιάτα μας.

Σφίχτηκε παράξενα η καρδιά μου και υποσυνείδητα σα για να την προστατέψω από την ύβρη της φώναξα φεύγοντας:

— Πήγαινε να βοηθήσεις τη μητέρα μου να μαγειρέψετε, θα γυρίσουμε πεινασμένες σαν λύκοι.

Φορούσε ένα κάτασπρο φόρεμα πλεχτό κι ίσαμε που έφτασα στο άλλο τετράγωνο την ξεχώριζα να με αποχαιρετάει.

Η τσάντα στα χέρια μου βάραινε δυσανάλογα, το ίδιο κι η καρδιά

μου. Πρώτη φορά νομίζω πως αισθανόμουν φόβο, τα λόγια της Ανθούλας αντί να με ησυχάζουν με βασανίζανε.

Κόντευε μεσημέρι. Ένας ήλιος ανοιξιάτικος, χαρούμενος, έσπαζε πάνω στις πιπεριές κι οι νερατζιές ξετρελαμένες μαζί με τους δεμένους τους καρπούς σκορπούσανε μιαν έντονη μυρωδιά από τα δίφορα νερατζάκια που μας γαργαλούσανε και δίνανε στην περπατησιά μας έναν αέρα ξέγνοιαστο, προσκόπων που πάνε εκδρομή κι όχι σκλάβων που πάνε να καταλύσουν τα δεσμά τους. Απ' όλους τους περιφερειακούς δρόμους της Αθήνας ξεμπουκάρανε κατά εκατοντάδες άνθρωποι και ξεχύνονταν προς το κέντρο. Από την Ομόνοια ακούγονταν τα πρώτα λόγια του Ύμνου και στο Σύνταγμα ηχούσε του «σπαθιού την

τρομερή». Μερμήγκιαζαν οι δρόμοι, θορυβούσε η καρδιά μας, θαρρούσαμε όλη τη γη στα χέρια μας την ώρα εκείνη. Όλα αυτά σε λίγα λεπτά, κι άξαφνα.

— Έρχονται, κατεβαίνουν με τανκς, προφυλαχτείτε!

Τα χέρια γρήγορα πασπατεύουν την τσάντα, πετάγονται οι πρώτες προκηρύξεις, γιομίζουν τα κεφάλια μας, τα πεζοδρόμια, άσπρα φύλλα χαρτιού, ο ενθουσιασμός ακόμα μας σπρώχνει προς το κέντρο.

Μια, δυο, τρεις ριπές πολυβόλου. Το κύμα σταματάει, αναδεύεται, γίνεται ένα δευτερόλεπτο σιωπής, κι ακούγεται καθαρό, βαθύ το μουγκανητό των σιδερένιων μηχανών που κατεβαίνουν. Μια μπρος, μια πίσω, το πλήθος πυκνώνει, αυτοί που είναι στο δρόμο σπρώχνουν για ν' ανεβούν στα πεζοδρόμια, εκείνοι

που είναι στις γωνιές υποχωρούν προς τα στενά, η στιγμή είναι κρίσιμη, δεν πρέπει να οπισθοχωρήσουμε. Τα τανκς προχωρούν, φαίνονται αποφασισμένα να μη βρουν εμπόδια. Η διαταγή έρχεται ανώνυμη. «Προχωρήστε!». Δεν κινείται κανείς. «Προχωρήστε!». Οι δρόμοι κενώνονται, τα πεζοδρόμια πήζουν, πήζουνε και στα στήθη οι φωνές. Τα τανκς προχωρούν, όρθιοι με κάσκες, με πολυβόλα τεταμένα προς όλες τις κατευθύνσεις οι στρατιώτες του Γ' Ράιχ, θαρρείς, παρελαύνουν.

Από μακριά τα πρώτα λόγια του Ύμνου, από μακριά κι οι πυροβολισμοί. Αρχίζει ν' αραιώνει κι ο κόσμος στα πεζοδρόμια, τον καταπίνουν οι εσωτερικοί δρόμοι.

— Μη φεύγετε, σταματήστε τους, ζήτω το Έθνος.

Πάντα ανώνυμη η κραυγή.

Κι άξαφνα, εκεί Ομήρου κι Ακαδημίας, καθώς σαν τεράστιες χελώνες κατεβαίνουν οι μηχανές, ένα τρελό κοριτσίστικο κεφάλι με ανεμισμένα στον ήλιο τα μαλλιά, βγάζει το μαύρο της γοβάκι, το σφεντονίζει πάνω στην κάσκα του οδηγού και φωνάζει:

— Ακολουθήστε όσοι έχετε καρδιά!

Με τα χέρια ανοιχτά, τα μαλλιά ξέπλεκα, το άσπρο φουστάνι σαν σημαία ξεδιπλωμένη και πίσω της μερικά νέα αγόρια, τρέχουν —για να την ακολουθήσουν; για να τη σώσουν;— πάνω στο γυμνό δρόμο, ενώ το τανκς προχωρεί. Κι οι δυο προχωρούν. Το τανκς από τη μια, η κοπέλα από αντίκρυ, τ' αγόρια πιο πίσω.

— Ανθούλα, προσοχή. Ανθούλα, γύρνα πίσω!

Βγάζει και τ' άλλο της παπούτσι, το πετάει σαν λουλούδι, στο χέρι της το κόκκινο γαρίφαλο των 17 της χρόνων.

— Ανθήη!!!

Μια φοβερή αγορίστικη φωνή, κι έπειτα άλλη, κι άλλη, κι άλλη...

— Ανθήη!!!

Ολόκληρη ένα κόκκινο πατημένο λουλούδι από τις τροχαλίες του τανκς που προχωρεί αργά χαράζοντας με το αίμα της την πορεία του.

Δε μας φέρανε τίποτα πίσω από την Ανθή. Μόνον ο Παύλος Μ. και μερικοί συμφοιτητές του ήρθαν και μας βρήκαν σε μερικές μέρες. Ζητήσανε να δουλέψουν στο πόδι της. Για κείνους είχε κατεβεί στη διαδήλωση εκείνη την ημέρα, ήθελε να τους πείσει πως ο αγώνας ήταν Εθνικός, κι εκείνοι ακολουθήσανε σαν θεατές. Μόνον σαν θεατές.

Ο Παύλος Μ. εκτελέστηκε 5 μήνες αργότερα.

Ας είναι η μνήμη τους αιώνια.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

- 1. Η πεζογράφος χαρακτηρίζει το κείμενό της ως χρονικό. Γιατί;**
- 2. Πώς συμμετέχουν στην Αντίσταση οι κοπέλες του διηγήματος;**
- 3. Ποια νομίζετε ότι είναι τα ελατήρια που οδήγησαν τον Παύλο να πάρει τη θέση της Ανθής στην Αντίσταση;**

Τατιάνα Γκρίτση Μιλλιέξ

Γεννήθηκε το 1920 στην Αθήνα. Σπούδασε Γαλλική Φιλολογία. Ασχολήθηκε κυρίως με την πεζογραφία και συνεργάστηκε σε πολλά φιλολογικά περιοδικά. Είναι ευαίσθητη απέναντι στις λεπτομέρειες της καθημερινής ζωής. Στα πρώτα της έργα κινήθηκε στο χώρο της κατοχικής και αντιστασιακής λογοτεχνίας. Στα τελευταία της έργα εγκατέλειψε τους καθιερωμένους εκφραστικούς τρόπους επηρεασμένη από το σύγχρονο γαλλικό μυθι-

**στόρημα. Έργα: Πλατεία Θησείου,
Στο δρόμο των αγγέλων, Κοπιώντες
και πεφορτισμένοι, Ιδού ίππος χλω-
ρός, Τα σπαράγματα, Η Τρίπολη του
Πόντου κ.ά.**

Άνθρωποι και σπίτια (απόσπασμα)

Ο ΑΡΓΥΡΗΣ ΚΑΙ Η ΓΥΝΑΙΚΑ του Γεωργία είναι δύο από τα βασικά πρόσωπα του μυθιστορήματος· η υπόθεσή του τοποθετείται στα δύσκολα χρόνια που πέρασε η Ελλάδα μετά τον τελευταίο πόλεμο. Ύστερα από τους αγώνες και τις στερήσεις της Κατοχής, όλοι περίμεναν ένα καλύτερο μέλλον. Οι προσδοκίες τους όμως δεν επαληθεύτηκαν, γιατί στην Ελλάδα ξέσπασε ο εμφύλιος πόλεμος. Όλες αυτές τις δυσκολίες, που περνούσε η χώρα μας, κι έχουν ως συνέπεια την ανεργία, θέλει να δώσει και το μυθιστόρημα. Ο Αργύρης,

όπως κι άλλοι πολλοί φίλοι του είναι άνεργος. Μάταια ψάχνει να βρει δουλειά. Αυτό έχει επιπτώσεις στην ψυχική του κατάσταση και στη σχέση του με τη γυναίκα του.

Διαβάζοντας το απόσπασμα να προσέξετε κυρίως α) πώς, με την αναδρομή στο παρελθόν της ζωής του Αργύρη και της Γεωργίας, περνάει συγχρόνως όλη η δυστυχία και η μιζέρια μιας συνηθισμένης εργατικής οικογένειας από την εποχή της μικρασιατικής καταστροφής ως το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο και β) πώς ο συγγραφέας παρεμβάλλει πολλές φορές τις σκέψεις τους σε δεύτερο, συνήθως, ή, σπανιότερα, σε τρίτο πρόσωπο (λ.χ. «Τούτα τα κουτιά ήτανε σαν κάποια δύναμη κάτ' απ' το κρεβάτι σου. Τώρα είσαι πια ολότελα άνεργος» ή «Τι θα πει,

όταν τα δει και ρωτήσει η Γεωργία;»).

— Χάνω κι αυτή τη δουλειά...

— Άκουσε Θανάση. Τα εργαλεία λογαριάζω να τα πουλήσω...

— Να πουλήσεις τα εργαλεία! Αυτά δίνουνε ψωμί...

— Σε μένα όχι. Τα 'χω άχρηστα τόσον καιρό.

— Γι' αυτό να μου τα δώσεις εμένα, για δυο τρεις βδομάδες...

Σταθήκανε κοντά στην πόρτα περιμένοντας. Ο Αργύρης ντρέπεται να τον δει κατάματα. Μήπως δεν είναι αλήθεια πως με τη Γεωργία σχεδιάζουνε να τα πουλήσουνε;

— Τι θα γίνει Αργύρη;

— Πάρ' τα. Πάρε ό,τι θες. Τα πουλάω αργότερα.

Κι έσυρε τα κασόνια απ' το κρεβάτι.

— Διάλεξε ό,τι σου κάνει.

Ο Θανάσης τ' αράδιασε όλα χάμω. Ξεχώρισε τις μανέλες, τους βιδολόγους, τα σιδεροπρίονα, τις τανάλιες για τους σωλήνες, κοπίδια, το ψαλίδι της λαμαρίνας. Μάζεψε τα δυο κασόνια απ' τα τρία κι άδειασε όσα δεν του χρειάζονταν στο άδειο. Περισσέψανε αρκετά σκόρπια χάμω και θέλησε να τα μαζέψει.

— Άστα, του 'πε ο Αργύρης, σα να 'χανε τελειώσει όλα.

Όταν ο Θανάσης φορτώθηκε τα κασόνια, ο Αργύρης νόμισε πως δεν έχει πια αίμα στο κορμί του. Τούτα τα κουτιά ήτανε σαν κάποια δύναμη κάτ' απ' το κρεβάτι σου. Τώρα είσαι πια ολότελα άνεργος. Έπεσε μπρούμυτα στο κρεβάτι κι ήθελε να λιώσει τα μούτρα του στα σανίδια του. Αφού βρήκε δουλειά ο Θανάσης, πάει να πει πως δεν είναι

και τόσο δύσκολο. Γατζώθηκε απ' τα κάγκελα του κρεβατιού και τανύθηκε σα να 'θελε να ξεκλειδωθεί απ' τους αρμούς, να μοιραστεί σε κομμάτια. Τα κάγκελα λυγίσανε κι όταν τα 'δε τρόμαξε. Τι θα πει, όταν τα δει και ρωτήσει η Γεωργία; Σηκώθηκε να τα ισιώσει, μα δεν τα κατάφερε να γίνουν όπως πρώτα. Δεν είχε τώρα τόση δύναμη.

Μάζεψε τη γόπα που 'πεσε απ' το στόμα του Θανάση. Κάθισε απ' τη μεριά του παράθυρου να φουμάρει και να συλλογιστεί. Βήματα στο παράθυρο. Κοκάλιασε. Ο **Γεωργιάδης***. Χτύπησε τις γρίλιες. Σφίγγει τα σαγόνια του που τρέμουνε. Δε σάλεψε. Αυτός είναι, χτύπησε το τζάμι της πόρτας.

Γεωργιάδης: πάντοτε τον περιμένει ο Αργύρης, γιατί του είχε υποσχεθεί πως θα του βρει δουλειά.

Κοίταξε να δει, ν' ακούσει και να καταλάβει.

— Αργύρη, είμαι ο τσαγκάρης.

Ο Αργύρης έσμιξε τους αγκώνες στα πλευρά και τα γόνατα μεταξύ τους. Το τσιγάρο καίει στο στόμα του. Η φωνή ήρθε πιο κοντά στο παράθυρο, μέσα στο μυαλό του. Κόλλησε το στόμα του στις γρίλιες.

— Νόμιζα πως ήσουνά τίμιος άνθρωπος, Αργύρη...

Έφυγε. Χάθηκε ξανά στο σκοτάδι της κάμαρης. Αν πουλούσε τουλάχιστον τα εργαλεία, θα τα ξόφλαγε και δε θα του έλεγε αυτό. Απόψε δεν είσαι τίμιος άνθρωπος, όπως νομίζει ο τσαγκάρης, και δεν έχεις εργαλεία. Δηλαδή δεν έχεις τίποτα.

Κι απόμεινε μόνο η Γεωργία. Τώρα όμως λείπει. Κι αυτό κάνει τον Αργύρη πιο μόνο. Άρχισε να ξυλιάζει, όχι μόνο απ' την ακινησία. Το

πρωί έλεγε στη Γεωργία πως όλα τα πράματα είναι ξεβιδωμένα.

Χάσανε το ρέγουλό* τους... Αυτή όμως σα να μην τον πρόσεξε κι ο Αργύρης δεν μπόρεσε να συνεχίσει το συλλογισμό του. Θα 'θελε να της πει ακόμα πως έχει μια φοβερή τύψη, γιατί δεν μπορεί να ξεχωρίσει πώς μπλέκεται η δική του αδυναμία με τη δυσκολία του καιρού. Ίσως όμως η Γεωργία να βαριέται, γι' αυτό λείπει τώρα.

Απ' τα βήματα κατάλαβε πως είναι αυτή. Μπήκε και ρώτησε άμέσως πού βρίσκεται ο Αργύρης.

— Εδώ, τυλίχτηκα γιατί κρύωνα. Γιατί δεν μπορείς να μιλήσεις;

— Έτρεχα να προλάβω το λεωφορείο στη στάση. Ήτανε μέσα τούτη

χάσανε το ρέγουλό τους: χάσανε τον (κανονικό) ρυθμό τους.

η διπλανή που μας χρωστάει τα ραφτικά. Ήρθε ως το τέρμα με το ταξί, κατέβηκε με δυο βαλίτσες και μπήκε στο λεωφορείο. Έτρεξα ως τη γέφυρα να την προλάβω να της πάρω τα λεφτά... Εσύ την είδες;

— Όχι, δεν την είδα.

Στο σκοτάδι λες πιο εύκολα ψέματα* .

— Αν ήμουνα δω θα την σταμάταγα κι άμα δε με πλήρωνε θα της έσκιζα το φουστάνι, είπε η Γεωργία.

— Άκουσα κάτι χαιρετούρες στις πόρτες, την απέναντι που έλεγε «στο καλό». Αν ήταν αυτή που λες, τότε πρέπει να 'χει περάσει από νωρίς.

— Ναι, ήταν πιο πριν.

Στο σκοτάδι... ψέματα: ο Αργύρης την είχε δει, αλλά δε βγήκε να της ζητήσει τα λεφτά.

— Και γιατί είσαι λαχανιασμένη;

— Έτρεχα να 'ρθω γρήγορα. Όταν γύρισα απ' τη γέφυρα βρήκα τον Κοσμά και στάθηκα, γιατί ήθελε να μου μιλήσει.

— Και τι σου 'λεγε: Μήπως βρήκε τίποτα; μήπως έμαθε;

— Όχι, δε μου 'πε τίποτα. Ούτε για δουλειές, ούτε για σένα.

— Τι σου 'λεγε;

— Για τον έρωτά του.

— Για ποιαν;

— Για μια κοπέλα, απ' το εργοστάσιο.

— Μόνο αυτό;

— Ναι, τον παράτησα κι ήρθα τρέχοντας.

Ο Αργύρης δε ρώτησε άλλο...

Το χέρι σου Γεωργία είναι ιδρωμένο. Το βρήκε όπως έψαχνε την κουβέρτα. Μην το τραβάς. Κάτσε να ξε-

**κουραστείς και να ησυχάσεις. Ρίξε
κάτι απάνω σου να μην κρυώσεις.**

— Βρήκα αγοραστή για τη μηχανή.

**— Όχι Γεωργία, στο ζητάω έτσι,
σε παρακαλώ. Μη ράψεις ποτέ. Η
μηχανή όμως πρέπει να βρίσκεται
εκεί στη γωνιά σκεπασμένη με το
σεντόνι. Πού είχες πάει απόψε;**

— Στου Λεωνίδα.

**Ο Αργύρης τυλίχτηκε μες στις
κουβέρτες σα να 'θελε να πνιγεί.
Κουλουριάστηκε και χτυπήθηκε.
Ίσως να κοπάνησε και τα μούτρα
του στα κάγκελα του κρεβατιού.**

— Και τι του είπες;

— Αν ξέρει για καμιά δουλειά.

— Για μένα;

— Για σένα και για μένα.

— Γιατί να το κάνεις αυτό

Γεωργία;

— Μα είναι φίλος σου ο Λεωνίδας...

— Γι' αυτό. Δεν είναι φίλος μου σαν τον Κοσμά. Δεν ήθελα ποτέ να μάθει πως είμαι χωρίς δουλειά και το χειρότερο να του ζητήσω... Τον ξέρω καλά το Λεωνίδα... Δε θέλω κανείς απ' αυτούς, που 'μαστε πρώτα μαζί, να ξέρει πως είμαι τόσο καιρό άνεργος... Δεν ήθελα ποτέ να τους ζητήσω να βρούνε σε μένα δουλειά... Και τι σου είπε;

— Ψάχνει κι αυτός, κάνει, λέει, σκόρπια μεροκάματα, όπου βρει...

Ο Αργύρης ησύχασε. Μείνανε πολύ έτσι. Το σκοτάδι έπηξε κι η Γεωργία δε σάλεψε διόλου. Κι απόψε θα πλαγιάσουμε νηστικοί. Βρήκε το χέρι της Γεωργίας σφιγμένο στην κουβέρτα. Έτσι μπορούνε να μείνουνε όλη τη νύχτα. Έσφιξε το χέρι της και σα να χαιρετηθήκανε στα

σκοτεινά. Πέρασε πολλή ώρα. Η Γεωργία:

— Δεν το 'ξερα πως δεν ήθελες να πας. Γιατί δεν τα 'λεγες, αφού είχαμε πει από μέρες να πάμε στο Λεωνίδα;

Πιο ύστερα:

— Κι ο Κοσμάς είναι φίλος σου;

— Ναι, ο Κοσμάς είναι ο πιο καλός μου φίλος. Γιατί ρωτάς;

Πάλι ησυχία και σκοτάδι.

Ο Αργύρης θέλησε να τη ρωτήσει ποιο είναι κείνο το παιδί στη φωτογραφία που 'χει το χαμόγελο και την καδένα στο πέτο του σακακιού*. Πριν από χρόνια είχε κι ο

Ο Αργύρης... σακακιού: η φωτογραφία είναι εδώ αφορμή για να θυμηθεί ο Αργύρης τα δύσκολα παιδικά του χρόνια. Το παιδί της φωτογραφίας είναι ο Αριστείδης, που

Αργύρης ένα αλυσιδάκι στο πέτο του. Το ρολόι του πατέρα με τα χρυσά καπάκια το πούλησε η μητέρα, όταν ο Αργύρης γράφτηκε στην τελευταία τάξη του «**Προμηθέα**»* .

Όταν πήρε το χαρτί, η μάνα του 'δωσε την καδένα κι αυτός την κρέμασε χωρίς ρολόι πια στην κουμπότρυπα. Τότε όμως καμάρωνε κι έβγαινε τσάρκα με τους φίλους του τις Κυριακές. Πιάνανε σε μια σειρά όλο το δρόμο απ' τον ένα τοίχο ως τον άλλο κι η γειτονιά ήξερε πως όλοι αυτοί είναι οι καινούριοι μαστόροι. Οι περίπατοι δε βαστήξανε πολύ, γιατί ο καθένας πήγε στη

αναφέρεται στο τέλος του αποσπάσματος.

του «**Προμηθέα**»: ιδιωτική τεχνική σχολή.

δουλειά του κι ο Αργύρης στη μεγάλη φάμπρικα της γειτονιάς. Ο Αργύρης θυμήθηκε πως από μικρό παιδί είχε όλο λαδωμένα χέρια με μουτζούρες που βγάζανε τα σίδερα, γιατί ο πατέρας έφερνε ρόδες, βέργες, παλιά γρανάζια και βίδες απ' το μηχανουργείο που δούλευε. Μια μέρα όμως ο πατέρας παράτησε τη φόρμα του στο καρφί και το βράδυ γύρισε στρατιώτης. Ο Αργύρης παραξενευότανε πώς θα κάνει ο πατέρας μ' αυτό το φανταρίστικο ρούχο, που 'ταν κουμπωμένο ως το λαιμό, μ' έναν αλύγιστο όρθιο γιακά σαν από λαμαρίνα, γιατί ποτέ δεν κούμπωνε το πουκάμισό του, ούτε έδενε τα πόδια του με μάλλινες λουρίδες, όπως όταν ήρθε με το πηλήκιο και το σπαθί. Σα να πήγαινε σε κάποια σπουδαία δουλειά που θα 'δειχνε κει όλη τη μαστοριά του. Την

άλλη μέρα τ' απόγεμα πήγανε με τη μάνα του σ' ένα μεγάλο δρόμο, από κει που θα περνούσε το σύνταγμα του πατέρα. Περάσανε πολλοί σε ατέλειωτες σειρές, μα ήτανε όλοι ίδιοι και δεν μπορούσε να ξεχωρίσει ποιος ήταν ο δικός του. Όταν οι μουσικές κι οι σημαίες άρχισαν να μακραίνουν, η μάνα τον τράβηξε απ' το χέρι, μα ο Αργύρης έσκυβε να δει στο τέλος του δρόμου το σύνταγμα που 'φευγε. Ο πατέρας πήγε στη Μικρασία και δεν ξαναγύρισε. Αργότερα, η μάνα του τον έστειλε στο μαγαζί του θείου που 'χε μηχανές και μαστόρους να μάθει την τέχνη κι ο Αργύρης είδε από πολύ μικρός τα γυαλιστερά σίδερα, όχι σαν παιχνίδια, μα για δουλειά. Ο θείος τον είχε για θελήματα, να σκουπίζει τη μηχανή, να μαζεύει τα εργαλεία. Όταν δεν τον έβλεπε ο

θείος, ο Αργύρης θαύμαζε πώς ένα μικρό κοπίδι σκίζει το σίδερο σα να 'ναι πατάτα. Ο τόρνος με τα μηχανήματα και τις λαβές ήταν ένα μυστήριο που θαρρούσε πως ποτέ δεν θα το 'νιωθε. Κα το λιωμένο σίδερο στα καλούπια; Άλλο μυστήριο. Αργότερα πήγε σ' ένα νυχτερινό σχολείο κι η μάνα τού 'βαψε μια μπλε φόρμα που την έπλενε κάθε Σαββατόβραδο να στεγνώνει την Κυριακή. Για να 'ναι καθαρός και καλός τεχνίτης. Ο θείος δεν τον άφηνε να φτιάξει τίποτα, ούτε να τρίψει με το **σμουριδόπανο*** το γυαλιστερό μέρος της ρόδας που 'φαγε ο τόρνος. Μια μέρα χάθηκε ένα τρυπάνι κι ο θείος τον χαστού-

σμουριδόπανο: ειδικό φύλλο πανιού που το χρησιμοποιούν για το γυάλισμα των μετάλλων.

κισε, γιατί ο Αργύρης έπρεπε να μαζεύει τα εργαλεία. Πήγε με κλάματα και μουτζουρωμένα μούτρα στο σπίτι που ξενοδούλευε κείνη τη μέρα η μάνα του. Κλαψούρισε πως δεν ξαναπηγαίνει στου θείου κι ο κύριος του σπιτιού είπε πως ξέρει έναν καλό μάστορη και θα του μιλήσει για τον Αργύρη. Πήγε σε δυο μέρες κι ο καλός μηχανικός του 'δωσε αμέσως ένα σιδεροπρίονο να κόψει ίσια, πάνω στη γραμμή της κιωλίας, τη βέργα που 'ταν σφιγμένη στη **μέγκενη***. Ο Αργύρης ίδρωσε ως το μεσημέρι και κατάλαβε πως το σίδερο δεν είναι σαν την πατάτα.

μέγκενη: μεταλλοτεχνικό ή ξυλουργικό εργαλείο, που έχει δυο σιαγόνες, για να συγκρατεί το αντικείμενο που θέλει να επεξεργαστεί ο τεχνίτης.

Το βράδυ διηγήθηκε, όλο χαρά, το κατόρθωμα στη μάνα του κι αυτή του είπε να προσέχει τα χέρια του, γιατί έχει δει πολλούς μαστόρους με κομμένα δάχτυλα. Ύστερα τελείωσε το νυχτερινό σχολείο και πήγε στη μεγάλη φάμπρικα. Αυτό είναι όλο.

Έσφιξε το χέρι της Γεωργίας στη χούφτα του. Τα δάχτυλά του είναι ακόμα γερά. Έκλεισε μέσα τους τα δικά της, μαλακά, και της είπε:

— Όλη η ζωή μου πέρασε μέσα στα σίδερα.

— Κι η δική μου στα κουρέλια, είπε αυτή.

Η Γεωργία θυμάται όλο νυχτέρια με τη βελόνα. Έραβε κι η μάνα της. Ο πατέρας ήτανε χτίστης, μα απ' το κρασί δεν έβαζε πια ίσια τις πέτρες, τα χέρια του τρέμανε κι ο σπάγκος με το βαρίδι ποτέ δεν ακουμπούσε

σ' όλο το ύψος του τοίχου. Γι' αυτό δεν τον παίρνανε πια σε δουλειά. Κι έπρεπε να ράβουνε νύχτα μέρα. Με τον καιρό όμως κι απ' τα ξενύχτια, η μάνα έχανε, νύχτα με τη νύχτα, το φως της κι η Γεωργία έπρεπε να ράβει για όλους. Ποτέ δε θυμάται να είδε τ' άστρα, όσο ήτανε κοπέλα. Πάντα σκυφτή, μπρος σε μια λάμπα του πετρελαίου, που κάπνιζε, να περνάει τη βελόνα κοντά στο γυαλί και να τσούζουνε τα μάτια της από το φως. Όταν έφυγε η μεγαλύτερη αδερφή της που παντρεύτηκε, η βελόνα της Γεωργίας έπρεπε να θρέψει και τους άλλους. Να τους ντύσει, να στείλει τα μικρά στη δουλειά, στο σκολειό. Η μεγαλύτερη αδερφή της, η Στέλλα, είχε τέσσερα παιδιά κι ο άντρας της μια φιλενάδα. Μια μέρα η Γεωργία είπε στον πατέρα: «Δεν θα ξαναπιείς».

Κι από τότε δεν του 'δωσε ούτε δραχμή. Πήγε τη μάνα στο γιατρό, κι αυτός είπε πως λιγόστεψε το φως της. Όταν τελείωνε να ράβει για τις πελάτισσες, έραβε τα ρούχα του σπιτιού. Ύστερα ερχόντουσαν τα ρούχα της Στέλλας, των παιδιών της και της φιλενάδας του άντρα της. Ο πατέρας έκλαιγε σα μωρό για ένα κατοσταράκι κι αυτή μετρούσε αδιάφορα με τη μεζούρα το πανί, για να μη δίνει σημασία στα παρακάλια του. Όταν τελείωνε το μέτρημα, έστελνε το μικρό αδερφό να πάρει μισή οκά, και να το φέρει κρυφά, για να μη δει ο πατέρας την μπουκάλα. Αν πήγαινε στην ταβέρνα, θα 'μενε κει μεθυσμένος και θα τρέχανε να τον φέρουνε σηκωτό, όπως γινότανε πρώτα. Όταν γύριζε ο μικρός με το μπουκάλι, η Γεωργία έβαζε κρασί ως τη μέση του ποτη-

ριού κι ο πατέρας άρχιζε να πίνει σιγά σιγά κροτώντας τα χείλια του ευχαριστημένος. Αργότερα, ο αδελφός άρχισε ν' αργεί τις νύχτες κι έπρεπε να τον μαζεύει κι αυτόν απ' τα καφενεία. Μια μέρα η μεγάλη αδελφή, η Στέλλα, ξανάρθε με τα παιδιά της στο σπίτι. Την παράτησε ο άντρας της. Η Γεωργία έραβε. Η μάνα έψαχνε τους τοίχους κι ακουμπούσε στα πράματα, για να περάσει απ' τη μια κάμαρη στην άλλη. Κι όλο το σπίτι βούιζε απ' τις φωνές των παιδιών, την γκρίνια του πατέρα, τις νευρικές στριγκλιές της Στέλλας που μάνιαζε απ' το κακό της. Η Γεωργία μίλησε σε μια κυρία, που ο άντρας της είχε κάποια θέση σ' ένα εργοστάσιο, να πάρουνε την αδελφή της στη δουλειά. Την πήγε με το ζόρι, μ' αυτή το 'σκάσε και γύρισε σπίτι με ξεφωνητά. Τότε η

Γεωργία έδωσε δυο γερά χαστούκια στη Στέλλα, που της άστραψε ο κόσμος. Την έδειρε γερά, κάνα δυο φορές ακόμα, κι η Στέλλα μέρεψε. Ξαναπήγε στο εργοστάσιο, μα έπαψε να μιλάει πια στη Γεωργία. Μάζεψε τα παιδιά της κι έφυγε απ' το σπίτι. Όταν έφτασε ο καιρός να παντρευτεί η Γεωργία με τον Αργύρη, η μάνα είπε πως θέλει να βγάλει τα δόντια της γιατί την πονούσαν. Είχε μια σειρά χρυσά δόντια, κι η Γεωργία είπε στο γιατρό να της φτιάξει μια κοκάλινη μασέλα, με τα λεφτά που θα 'παιρναν απ' τα χρυσά δόντια. Η μάνα όμως δεν ήθελε. Τα πούλησε κρυφά κι αγόρασε τη ραφτομηχανή της Γεωργίας. Σκέφτηκε πως θα της χρειαζότανε, πως θα 'πρεπε να 'χει κάτι για την καινούρια ζωή. Την φέρανε δω με τ' αυτόκίνητο, απ' το μαγαζί, και κανείς

στο σπίτι δεν έμαθε πού βρήκε η Γεωργία τα λεφτά για τη μηχανή του ραψίματος, όταν παντρεύτηκε. Ο Αργύρης δούλευε τότε μάστορης στη φάμπρικα κι η Γεωργία τραγουδούσε κάθε πρωί. Ήταν πολύ νέα, κορίτσι. Σε λίγες μέρες ύστερα, άρχισε **ο πόλεμος***.

— **Θυμάσαι;***

Της έκλεισε το χέρι στις χούφτες του, όπως έπιανε το γλόμπο και χαιρότανε τη ζεστασιά του. Να ζε-

ο πόλεμος: ο δεύτερος παγκόσμιος πόλεμος ή ο ελληνοϊταλικός.

«θυμάσαι;»: Η Γεωργία θυμάται τη ζωή της νοερά. Το ερώτημά της προϋποθέτει ότι κι ο Αργύρης παρακολούθησε νοερά τις αναμνήσεις της.

σταθούνε και τα χέρια της Γεωργίας, τώρα που δεν έχουνε φως, ούτε φαΐ.

— Και τι λες για τα τωρινά, Αργύρη;

— Πρώτα πρώτα δε θα πουλήσουμε τη μηχανή, έστω κι αν είναι να πεθάνουμε απ' την πείνα.

— Κι ύστερα;

— Τώρα ο κόσμος δεν πεθαίνει σαν τον Αριστείδη, γιατί ο πόλεμος τελείωσε, τώρα μπορεί να πεθάνει γι' άλλο.

— Για ποιο, Αργύρη;

— Θα μπορούσα να πεθάνω από δουλειά.

— Μπορεί όμως να πεθάνουμε απ' την πείνα. Και δεν το ανέχουμαι, είπε η Γεωργία.

Χαιρετηθήκανε στα σκοτεινά. Το χέρι της Γεωργίας ζεστάθηκε. Έξω άναψε κάποιο φως. Οι γρίλιες γί-

νανε παράλληλες κίτρινες γραμμές. Η απέναντι κοπέλα που 'χε το γάτο στην αγκαλιά της, καληνυχτίζει κάποιον και γελάει. Η υφαντή κουβέρτα του κρεβατιού τους έχει μακριά κρόσια. Η Γεωργία έβαλε τα μούτρα της στο στήθος του Αργύρη. Αυτός θέλει να της πει πως σήμερα τα χάσανε όλα. Τα εργαλεία τα πήρε ο Θανάσης, κι ο τσαγκάρης της γωνιάς του είπε πως δεν είναι πια τίμιος άνθρωπος. Κι εσύ λείπεις, σα να 'μαστε συγκάτοικοι. Μένει μόνο η τέχνη μου. Μπορεί να με φωνάξουνε σε καμιά δουλειά, αφού λένε πως είμαι καλός μάστορης. Είσαι κι εσύ, Γεωργία, που αν ήτανε κάπως αλλιώς, αξίζεις περισσότερο απ' όλα αυτά. Απόψε πεινάμε. Δεν υπάρχει ψίχουλο στο σπίτι μας κι ίσως γι' αυτό να 'ναι έτσι σκοτεινό. Πεινάμε πολύ. Λιμάξαμε για όλα. Η

Γεωργία έφερε το μούτρο της κοντά στο δικό του και του 'σφίξε το κεφάλι. Η αναπνοή της είναι ζεστή και το κεφάλι ακολουθεί, όπως πάλλεται φουσκώνοντας, το στήθος του Αργύρη.

— Να 'χαμε κι εμείς ένα παιδί, Αργύρη...

Στο δρόμο πέρασε ο γαλατάς με τη συρτή φωνή του. Δεν είναι ακόμα αργά. Δίχως φως, χάσαμε το μετρημα του χρόνου.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Ποια είναι η ψυχική κατάσταση του Αργύρη α) όταν παραδίνει τα εργαλεία του και β) όταν εμφανίζεται ο τσαγκάρης;
2. Να επισημάνετε το πραγματικό νόημα των σκέψεων του Αρ-

γύρη· «το πρωί έλεγε στη Γεωργία πως όλα τα πράματα είναι ξεβιδωμένα. Χάσανε το ρέγουλό τους... Θα 'θελε να της πει ακόμη πως έχει μια φοβερή τύψη, γιατί δεν μπορεί να ξεχωρίσει πώς μπλέκεται η δική του αδυναμία με τη δυσκολία των καιρών». Του λείπει η μόρφωση. Το μυαλό του, η πείρα του κι η δύσκολη κατάστασή του είναι αρκετά, για να κατασταλάξει σ' αυτές τις παρατηρήσεις;

3. Όταν γυρίζει η Γεωργία, επακολουθεί διάλογος χωρίς ένα συγκεκριμένο θέμα. Τι δείχνει αυτό;
4. Ο συγγραφέας επιχειρεί μια αναδρομή στο παρελθόν του Αργύρη και της Γεωργίας. α) Με ποια αφορμή γίνεται αυτή η αναδρομή στο παρελθόν τους; β) Ποια εικόνα μάς δίνει για μια

συνηθισμένη οικογένεια της προπολεμικής περιόδου; γ) Ποια εικόνα, συγκεκριμένα, σχηματίζουμε για τον Αργύρη και τη Γεωργία;

5. Αντί για τον ευθύ διάλογο, πολλές φορές ο συγγραφέας χρησιμοποιεί το δεύτερο ή και το τρίτο ενικό πρόσωπο. Αφού εντοπίσετε τα σχετικά χωρία, να επισημάνετε τι πετυχαίνει μ' αυτό τον τρόπο.
6. Ο διάλογος ανάμεσα στον Αργύρη και τη γυναίκα του, οι αναδρομές τους στο παρελθόν γίνονται στα σκοτεινά. Το απόσπασμα τελειώνει επιμένοντας σ' αυτή την εικόνα: «Στο δρόμο πέρασε ο γαλατάς με τη συρτή φωνή του. Δεν είναι ακόμα αργά. Δίχως φως, χάσαμε το μέτρημα του χρόνου». Μπορείτε να επι-

σημάνετε ποιος είναι ο απώτερος σκοπός του συγγραφέα;

7. Στο βιογραφικό σημείωμα διατυπώνεται η άποψη ότι τα μυθιστορήματα του Φραγκιά τα διακρίνει «η ρεαλιστική επιμονή στη μικρολεπτομέρεια». Νομίζετε ότι αυτό γίνεται με επιδεξιότητα; Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας παραπέμποντας σε σχετικά χωρία.

Σχέδιο του Πάνου Βαλαμάκη

Λοιμός (απόσπασμα)

Η ΒΙΑ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΒΕΒΑΙΑ σημερινό μονάχα φαινόμενο· συνόδευε, ανέκαθεν, τις πολεμικές και πολιτικές συγκρούσεις. Στην εποχή μας όμως, και κυρίως με την άνοδο του φασισμού στην Ευρώπη, εμφανίζεται η οργανωμένη βία, που αποβλέπει στη φυσική ή την ηθική εξόντωση των πολιτικών και ιδεολογικών αντιπάλων με μεθοδικό τρόπο. Χαρακτηριστικά και, θα έλεγε κανείς, προφητικά για το φαινόμενο αυτό είναι μερικά έργα του Τσέχου συγγραφέα Φραντς Κάφκα (1883-1924) και κυρίως η νουβέλα του: Στην αποικία των τιμωρημένων. Ένα είδος «αποικίας τιμωρημένων» είναι και το ξερονήσι στο

Λοιμό του Αντρέα Φραγκιά (γενν. 1923), όπου βασανίζεται ένα «πλήθος» πολιτικών εξορίστων. Ούτε ο χρόνος ούτε ο τόπος αναφέρονται συγκεκριμένα. Με αυτή την αοριστία το βιβλίο αποχτά χαρακτήρα καθολικό και παύει να είναι χρονογραφική μαρτυρία. Ο Λοιμός εκδόθηκε το 1972.

Εκείνο το καλοκαίρι, ο αέρας κόπασε για λίγο κι έπεσαν στον τόπο σύννεφο οι μύγες. Τσιμπούσαν τα μάτια, σούβλιζαν το πετσί, βούιζαν στη βαριά ζέστη κι άλλοτε σηκωνόταν ένας μαύρος γυαλιστερός κουρνιαχτός προς τη μεριά των αφοδευτηρίων. Παχιές, καλοθρεμμένες, καλοκαιριάτικες μύγες. Χρυσίζαν στον ήλιο, πάνω στους τοίχους και στα κατάλευκα ασβεστωμένα πεζούλια. Αλλά κι αυτές τις

συνηθίζεις, λες και είναι ένα στοιχείο του τόπου, όπως ο άνεμος, τα βράχια, η ζέστη. Κανείς δεν τους έδωσε τότε σημασία. Όταν σ' ενοχλούσαν τις έδιωχνες με μια κίνηση από τα μούτρα σου και τελείωνες.

Ένα μεσημέρι, όμως, τα μεγάφωνα σάλπισαν προσοχή, **οι άσπρες μπλούζες¹** σφύριζαν κι αλώνιζαν τον τόπο κι ερευνούσαν τους **τάφους²** να μη μείνει κανείς μέσα. Όλα έδειχναν πως κάτι σοβαρό θ' ανακοινωθεί. Καθετί, όμως, εδώ λέγεται πολύ σοβαρά κι έτσι, πάλι, κανείς δεν έδωσε σημασία. Καινού-

1. Εννοεί τους φρουρούς και βασανιστές που φορούσαν άσπρες μπλούζες.

2. τάφοι: λάκκοι μέσα στους οποίους μένουν ανά τρεις ή τέσσερις οι κρατούμενοι.

ρια σφυρίγματα, προσταγές, θούρια και παιάνες για ν' αναγγελθεί η απόφαση:

«Μπροστά στο φοβερό κίνδυνο που διετρέχουμε —για την υγεία, την καλή διαβίωση και τον πολιτισμό— πρέπει ν' αντιμετωπίσουμε τη φοβερή επίθεση, να εξοντώσουμε το μίasma και ν' απαλλάξουμε τον τόπο από την απειλή! Στον αγώνα αυτόν θα μετρηθεί η συμβολή εκάστου και θα αποκαλυφθούν οι αδιάφοροι. Πρέπει να εξοντώσουμε τις μύγες! Προς τούτο, έκαστος υποχρεούται, ως ελάχιστον αντίτιμο, για ν' απολαμβάνει τα αγαθά του τόπου, να παραδίδει τουλάχιστον είκοσι μύγες την ημέρα. Οι απρόθυμοι θα υποστούν βαρύτερες κυρώσεις».

Η διαταγή αναλύθηκε εξαντλητικά, για να μην υπάρχει καμιά αμφιβο-

λία. Όποιος δε φέρει το βράδυ τις είκοσι μύγες, μαύρη του μοίρα. «Θα τις συλλάβετε χωρίς να χαλαρωθεί, βεβαίως, στο ελάχιστο ο ρυθμός των άλλων εργασιών». Κι όταν εδώ λέμε πρέπει, σημαίνει «πρέπει».

Ένας ειδικός ομιλητής εξήγησε σ' επίσημη συγκέντρωση, για τη μεγάλη σταυροφορία που θα φέρει στον τόπο την κάθαρση και την εξυγίανση. Τόνισε το βαθύτερο νόημα της ευγενικής αυτής προσπάθειας, την αέναη πάλη με τις δυνάμεις του κακού, μίλησε για τους φορείς των ζωικών και των ηθικών μολύνσεων, για την λυτρωτική διαδικασία και την κάθαρση, για τις συμβολικές προεκτάσεις ενός τέτοιου χρέους.

Μετά τις πρώτες φράσεις, κανείς πια δεν καταλάβαινε τι έλεγε. Η φωνή του παλλόταν από συγκίνηση, καθώς μιλούσε για την «ηθική

ανάπλαση, για τον εξαγνισμό των ψυχών από τις συντριπτικές αμαρτίες που βαραίνουν τις συνειδήσεις», και για την ανάγκη της καθημερινής εξιλαστήριας προσφοράς, «ώστε ύστερα από αρκετούς αιώνες δοκιμασίας να είναι δυνατόν μερικοί άξιοι...»

Μίλησε, πραγματικά, με μεγάλη έξαρση και ανάταση, λίγο ακόμα και θ' αποκτούσε κι αυτός φτερά να πετάξει.

Το άλλο πρωί, πριν ξεκινήσει ο πληθυσμός για τις εργασίες τους, το μεγάφωνο είπε με γλυκιά φωνή ένα παραμύθι, σαν αυτά που λένε στα παιδιά πριν κοιμηθούν. Εδώ συνηθίζονται τα πρωινά παραμύθια, για να κρατάνε όλες τις ώρες. Αφηγήθηκε με λίγα λόγια την ιστορία κείνου του καλού βασιλιά που

όταν έφτασε ναυαγός σ' ένα έρημο νησί, βρήκε να το κατοικούν μόνο μερικά δαιμονισμένα τέρατα. Ύστερα, όμως, από πολλούς και σκληρούς αγώνες, ο καλός βασιλιάς νίκησε και υπόταξε τα κακά πνεύματα. Τα εξόντωσε, τα ημέρεψε.

Και το παραμύθι τέλειωσε μ' αυτά τα λόγια:

«Καταλαβαίνετε, βέβαια, τι σημαίνει τούτος ο παλιός μύθος. Αυτοί που ενσαρκώνουν το πνεύμα του κάκου, είσαστε σεις! Το πνεύμα του καλού θα ασκήσει την αγαθότητα και την αμείλικτη δύναμή του για να υποτάξει τον δαίμονα... θα μπορούσε, βέβαια, να τον σκοτώσει, θα ήταν το πιο εύκολο. Υπάρχουν πολλά και αποτελεσματικά μέσα θανάτου, τα ξέρουμε όλα. Για τις μύγες, τα δραστικά φάρμακα, και για τις

άλλες περιπτώσεις τα όπλα. Εμείς δε χρειαζόμαστε κι άλλους νεκρούς. Τι να τους κάνουμε; Δεν θα είχε καμιά αξία η αποστολή μας... Εμείς θέλουμε να εξ...ξοντώσουμε και να συντρ...ρίψουμε ουσιαστικά όχι τους ευτελείς φορείς, αλλά τον ίδιο το δαίμονα...» [...]

Οι κάτοικοι ξεκίνησαν για τις δουλειές τους κι η ζωή ξαναμπήκε αμέσως στο ρυθμό της. Ομάδες για πέτρα, ομάδες για σκάψιμο, οι χτίστες στα κάστρα και στα γεφύρια, οι χαμάληδες στο λιμάνι, οι σκαφτιάδες στους δρόμους και στους τάφους, οι καλλιτέχνες στ' αγάλματα, οι κουβαλητές στην πέτρα, στο νερό, στον ασβέστη. Από σήμερα πρέπει να μαζεύεις και μύγες, το θύμισε πάλι ο ομιλητής: ο καθένας είκοσι! Τελειώνει το ξεφόρτωμα, τρέχεις ν' ανεβάσεις στην κορυφή το βαρέλι

με το νερό, αμέσως για τσιμέντο, να μεταφέρουμε μια ειδική πέτρα σα μάρμαρο για τις προσόψεις. Στη γέφυρα! Πλάκες για να στρωθεί ο δρόμος, λάκκοι να φυτευτούν καινούρια δέντρα, αψίδες και μνημεία για να δοξάζονται τα μεγάλα κατορθώματα. Μύγες, χιλιάδες μύγες βουίζουν παντού. Θα τις πιάσεις μόλις ακουμπήσεις τούτο το αγκωνάρι που σου κόβει την αναπνοή. Ήρθε η ώρα για νερό! Τρέχα. Πήραν μόνο όσοι πρόλαβαν. Να μεταφερθούν τάχιστα η άμμος και τα σίδερα. Θα μεταφερθούν. Φαγητό. Άρχισε η ομιλία! Διδαχές ηθικού, διδακτικού, φρονημαστικού περιεχομένου. Μετάνοιες, ομολογίες αμαρτημάτων, συντριπτικές εξομολογήσεις. «Πόσες μύγες μάζεψες; Μήπως ξέχασες το χρέος σου;» λέει κάθε τόσο το μεγάφωνο. Όχι, κανένας

δεν το ξέχασε, αλλά πώς ν' ανταποκριθεί στα νέα καθήκοντα όταν σπάει πέτρα; Όσοι κάνουν μια παράμερη ή στεκούμενη δουλειά, κάτι θα πιάσουν. Στα μαγειρεία, στα συνεργεία, οι φρουροί και οι αποθηκάριοι είναι τυχεροί. Εκεί βράζει σύννεφο η μύγα. Κι οι άλλοι που χτίζουν, που φτυαρίζουν, θα τις πιάσουν πιο εύκολα. Όταν όμως τρέχεις με την πέτρα στον ώμο περνώντας μπροστά από τους επόπτες, πώς είναι δυνατό; Θα καθυστερήσεις και θ' αναγκάσεις κάποιον να σε μπάσει βίαια στο ρυθμό, σα να σκοτώνει κι αυτός τη μύγα του.

Ο **περιδεής*** ψάχνει πάλι να βρει τον νυχτερινό συγκάτοικό του. Τις τελευταίες μέρες κατεβαίνουν στον τάφο του καινούρια πρόσωπα, ά-

περιδεής: φοβισμένος. Εδώ ένας από τους κρατούμενους.

γνωστοι, και μένουν μόνο μια νύχτα. Νέες φάτσες, που τις ξεχνάς. Ο τρίτος όμως σηκώνεται πολύ νωρίς και όταν ξυπνήσουν οι άλλοι αυτός λείπει. Θα κάνει, φαίνεται, κάποια δουλειά πολύ πρωινή ή μισονυχτερινή. Κι έτσι, αφού το τρίτο πρόσωπο λείπει πάντα, σημαίνει ότι εδώ και πολλές μέρες είναι το ίδιο. Τον έχει δει μόνο μια φορά για λίγο, μόλις πρόφτασε να διακρίνει το μισό πρόσωπό του καθώς έβγαινε από το άνοιγμα. Είδε καλύτερα μια τρύπα στις σόλες των παπουτσιών του, ναι στο δεξί του παπούτσι. Και μια κάλτσα μάλλινη σκισμένη στη φτέρνα. Ήταν πράσινη. Τρύπιες σόλες θα έχουν πολλοί, πώς να τον ανακαλύψεις από τη μισή όψη του που πρόλαβες να δεις για μια στιγμή τα χαράματα; Πρέπει να πιάσεις τη μύγα σου, να βρίσκεσαι πάντα

μακριά από την οργή των νόμων,
να μη σε ξέρει κανείς για κακό ούτε
για καλό.

Μερικοί πρόλαβαν, έκλεισαν για
γούστο βιαστικά τις χούφτες τους
και βούτηξαν δυο τρεις. Τις φύλα-
ξαν προσεχτικά σ' ένα κουτάκι των
σπίρτων. Άλλοι έφτιαξαν χωνάκι.
Όλοι είχαν ένα χαμόγελο κάπως κο-
ροϊδευτικό για την αυστηρότητα
που δόθηκε σε μια τόσο αστεία δια-
ταγή. Έχει πάρα πολλές. Μιλιούνια
βουίζουν γύρω σου, παντού υπάρ-
χουν μύγες. Δεν έχεις παρά ν' α-
πλώσεις το χέρι σου. «Σε τσάκωσα!
Θα σε παραδώσω το βράδυ.» Κι
ένας άλλος: «Αχ, μου ξέφυγε...» —
«Νόμιζες πως θα μου γλίτωνες,
ε:....» Κι έτσι, παίζοντας, οι πιο προ-
νοητικοί μάζεψαν κάμποσες, αλλά
χωρίς να δώσουν και μεγάλη ση-
μασία στ' αποκτήματά τους.

Άλλοι, πιο πειθαρχικοί, και μερικοί που κατάλαβαν περισσότερο το νόημα του παραμυθιού, κουνούσαν αδιάκοπα τα χέρια τους, για να πιάσουν τις μύγες και να ξενοιάσουν. Δε θα πρόφτασαν όμως, ακούστηκε γρήγορα πρόσκληση για συγκέντρωση.

Την ορισμένη ώρα, όταν άρχισε το απόβραδο, ο κόσμος μαζεύτηκε, όπως πάντα, σκονισμένος και κατάκοπος για φαγητό. Τα αρμόδια όργανα επέμεναν να είναι τέλειες οι σειρές, να το βουλώσουν όλοι, να ξαναγίνουν τα μετρήματα. Άρχισαν να πληθαίνουν και οι άσπρες μπλούζες, στάθηκαν ανάμεσα στις ομάδες, τριγύριζαν στα πλάγια. Μαζεύτηκαν και διάφοροι βοηθοί, ελεγκτές κι ένα σωρό άλλοι σκουντούφληδες και βλοσυροί. Κανένας

δεν έδινε το σύνθημα για τη διανομή. Πάλι μετρήματα και μετακινήσεις, καινούρια αναταραχή.

Έρθε και κάποιος με σπουδαίες αρμοδιότητες. Μια βουβή παγωνιά απλώθηκε. Τοποθέτησαν κι ένα μεγάφωνο.

«Ν' αρχίσει η διανομή», πρόσταξε μ' ένα νεύμα ο ελεγκτής.

Ξεκίνησε ο πρώτος. Έπρεπε να περάσει μπροστά από αυτόν.

«Τις μύγες σου», ζήτησε ο βοηθός.

«Ποιες μύγες;»

«Αυτές που έπρεπε να πιάσεις».

«Δεν έχω».

«Το ξέχασες, δεν μπόρεσες ή δεν θέλησες; Λέγε».

«Δεν πρόλαβα...»

«Περίμενε στην άκρη», πρόσταξε ο βοηθός.

Έρθε άλλος.

«Τις μύγες σου. Γιατί μόνο τρεις; Τόσα εκατομμύρια, δε βρήκες άλλες; Κι εσύ εκεί. Όχι μαζί με τον άλλο, χωριστά».

Ένας έδειξε έντεκα, ήταν ο καλύτερος.

«Γιατί μόνο έντεκα;»

«Στο νταμάρι φεύγουν όλες με τα φουρνέλα...»

Τον έστειλε σε άλλη σειρά.

Ένας από τα καλόπαιδα, τους ζητωκραυγαστές, από τους φανερούς κράχτες, είχε μαζέψει δεκαοχτώ.

«Εύγε! Εξετέλεσες το καθήκον σου!»

Περάσανε σιγά-σιγά όλοι. Μόνο ένα ζαρωμένο ανθρωπάκι είχε τις περισσότερες. Μετρούσε, μετρούσε κι έφτασε στις τριανταδύο μύγες. Τις παρέδωσε όλες ο ανόητος, πήρε το φαγητό του και απο-

μακρύνθηκε περήφανος. Σε μια στιγμή μάλιστα γέλασε και φάνηκαν μια σειρά ολόλευκα και γερά δόντια. Αμέσως όμως κατάλαβε ότι δεν ήταν σωστό να γελάει —ίσως να έβαλε και τα κλάματα— κι απομακρύνθηκε γρήγορα.

Καθώς φάνηκε, η προσπάθεια είχε γενικά αποτύχει. Στο άδειο κιβώτιο που έριχναν τις ψόφιες μύγες, δεν σκεπάστηκε καλά-καλά ούτε ο πάτος. Αυτοί που δεν είχαν πιάσει ούτε μια ήταν πολλοί. Μαύρα σύννεφα άρχισαν να μαζεύονται πάνω απ' όλους. Ο πληθυσμός είχε δείξει μια εγκληματική αδιαφορία στους νόμους. Ακόμα κι η θάλασσα έγινε πιο μελανιά κι ακίνητη.

Ο ελεγκτής ανακοίνωσε την απόφασή του: Αυτούς που δεν είχαν ούτε μια, τους έστειλε μακρύτερα, κοντά στα βράχια. Σε άλλες σειρές

κατέταξε τους υπόλοιπους, ανάλογα με τις μύγες που έφεραν.

Μόνος, χωρίς ταίρι και σειρά έμεινε το ανθρωπάκι με τις τριανταδύο. Έτρωγε έρημος, μα δεν κατέβαιναν οι μπουκιές.

«Γράψτε τα ονόματά τους κατά κατηγορία», είπε ένας βοηθός στα όργανα.

Θ' ανοίξουν τώρα καινούριους λογαριασμούς που θα σ' ακολουθούν πάντα, για να μετριέται με μύγες η κακή σου συμπεριφορά.

Την ώρα που γράφανε, κάποιος πλησίασε σιγά και πονηρά έναν επόπτη από πίσω. Είδε μια μύγα στον ώμο του. Άπλωσε την παλάμη του και όρμησε. Καθώς όμως περνούσε γρήγορα το χέρι του από το αυτί του, άγγιξε ξυστά το μάγουλό του. Ο επόπτης τρόμαξε.

«Τι κάνεις εσύ;»

«Μια μύγα στον ώμο σας. Να την».

Άνοιξε την παλάμη του κι έδειξε το ξεκοιλιασμένο ζώο.

«Τώρα έχω έντεκα, μπορώ να πάω σ' εκείνη, την καλύτερη σειρά;»

«Είναι πια πολύ αργά, άρχισε η καταγραφή. Εξάλλου, η μύγα αυτή βρισκόταν στον ώμο μου. Ανήκει σε μένα. Ήταν ασέβεια ν' απλώσεις πάνω μου».

«Τώρα όμως έχω έντεκα...»

«Ανώφελο. Ο ελεγκτής δε χρειάζεται μύγες... Αν ήθελε, θα έριχνε φάρμακο και δε θα έμενε καμιά. Ήθελε να μετρήσει την προθυμία σας...»

«Σας χτύπησε κιόλας», πρόσθεσε ένας άλλος.

«Ναι, εδώ στο μάγουλο...»

«Φοβερό. Βγήκε απ' τη γραμμή του, έκανε μια ασεβή χειρονομία που κατέληξε σε επίθεση. Θέλησε, τώρα που τελείωσε η κρίση, να μεταπηδήσει πονηρά σε καλύτερη κατηγορία απ' αυτήν που τον κατέταξε ο ελεγκτής και με μια μύγα που δεν του ανήκει...»

«Και τώρα τι να κάνω;» ρώτησε ο χαμένος. «Μήπως πρέπει να πεθάνω;»

«Όχι ακόμα. Θ' αποφασίσω αργότερα για την τύχη σου. Να σταθείς χώρια», είπε ο επόπτης κι απομακρύνθηκε ικανοποιημένος, γιατί αυτός, και μόνο αυτός, θα καθόριζε την τύχη κάποιου άλλου.

Όταν τελείωσε η καταγραφή, ήρθε η ώρα για την τελική κρίση. Κομμένες αναπνοές, ακινησία, οι φρουροί στις θέσεις τους, τα κύματα στους βράχους. Μια φωνή από-

κοσμη, που ερχόταν από πολύ μακριά, είπε:

«Θα λάβουν φαγητό μόνο όσοι εξεπλήρωσαν στο ακέραιο το καθήκον τους. Όσοι δεν έπιασαν καμιά μύγα, είναι δόλιοι και θα έχουν τη μεταχείριση που αρμόζει στους απείθαρχους, τους πείσμονες και τους υπονομευτάς. Χαθείτε, να μη σας βλέπω».

Ένας με άσπρη μπλούζα φρόντισε να χαθούν το γρηγορότερο, τους τράβηξαν για τη χαράδρα.

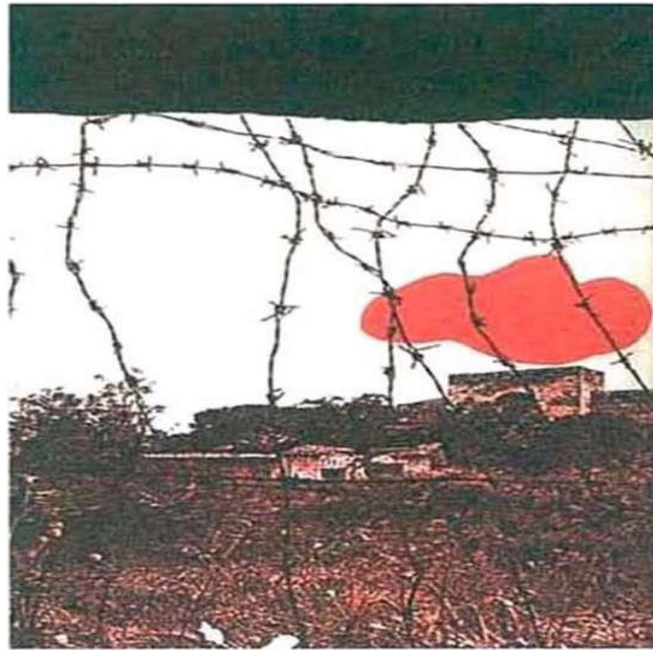
Η ίδια φωνή συνέχισε:

«Οι άλλοι δείξατε αδιαφορία, κακοήθεια, τεμπελιά. Περιφρονήσατε τις διαταγές. Η ασυνειδησία σας θα μείνει στίγμα, ώστε να ξέρετε τι σας περιμένει σε κάθε υποτροπή ανυπακοής. Από αύριο το έλλειμμα θα υπολογίζεται διπλάσιο, την επόμενη τριπλάσιο. Για σήμερα, λίαν

επιεικώς, θα υποστείτε μόνο στέρηση νερού και τροφής».

Έτσι όλοι κατάλαβαν ότι οι μύγες είναι μια πολύ σοβαρή υπόθεση. Και τα μεγάφωνα σκούζανε συνέχεια για μολύνσεις που επεκτείνονται, για ανεπίτρεπτα συμπτώματα απειθαρχίας και για αμείλικτες τιμωρίες που, όσο βαριές κι αν είναι, δεν μπορούν να εξαλείψουν το φοβερό αμάρτημα.

Κι αμέσως μουσική και τραγούδια.

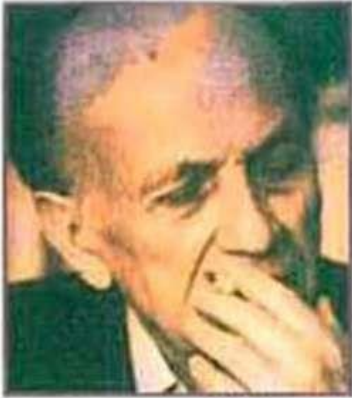
**Δημήτρης Καλοκύρης (γεν.
1948), Σύνθεση (κολλάζ)**

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

- 1. Πώς δικαιολογούν οι βασανιστές τη νέα διαταγή τους (να εξοντώσουν τις μύγες);**
- 2. Να μελετήσετε τα «κηρύγματα» των βασανιστών: α) ως προς τη γλώσσα που χρησιμοποιούν β) ως προς τους χαρακτηρισμούς που χρησιμοποιούν για**

- τους κρατούμενους. Πού αποβλέπουν;
3. Στην αρχή οι κρατούμενοι ακούνε τη διαταγή για τις μύγες «με ένα χαμόγελο κάπως κοροϊδευτικό». Γιατί; Πώς αυτή η διαταγή μεταβάλλεται σε βασανιστήριο;
 4. Να συσχετίσετε τη διαταγή για τις μύγες με τα άλλα «έργα» που εκτελούν οι κρατούμενοι. Τι το κοινό παρουσιάζουν;
 5. Γιατί ο συγγραφέας εμφανίζει τους βασανιστές με άσπρες μπλούζες; Τι θέλει να υπαινιχθεί;

Ανδρέας Φραγκιάς (1923 - 2002)

Γεννήθηκε στην Αθήνα κι εργάστηκε ως δημοσιογράφος. Η πεζογραφία του έχει περάσει από δυο φάσεις. Στην πρώτη φάση ανήκουν τα πολυσέλιδα μυθιστορηματά του Ανθρωποι και σπίτια (1955) και Καγκελόπορτα (1962). Τα διακρίνει κυρίως η επιμονή στη μικρολεπτομέρεια, που δίνει στο συγγραφέα τη δυνατότητα να εξαντλήσει τα θέματα και να δώσει τον καθημερινό αγώνα επιβίωσης που κάνουν άνθρωποι, οι

**οποίοι στην Κατοχή είχαν ξεπε-
ράσει τον εαυτό τους κι έφτασαν
ως τα έσχατα όρια της αυτοθυσί-
ας. Στο τρίτο μυθιστόρημά του
Λοιμός (1972), αντίθετα, με αδρές
γραμμές και με αφαιρετική λα-
κωνικότητα, ο συγγραφέας δίνει
την κόλαση της επιστημονικά
οργανωμένης απανθρωπιάς της
εποχής μας. Ακολούθησε το μυ-
θιστόρημα Το πλήθος. Μεγάλο
Βραβείο Λογοτεχνίας, 2000 και
Κρατικό Βραβείο Μυθιστορήμα-
τος το 1997.**

Μήτσος Αλεξανδρόπουλος

Το σύννεφο (διήγημα)

ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΛΛΟΓΗ Φύλλα Φτερά (1977).

Όπως ήταν καθισμένος πίσω του, έβλεπε ότι αυτός φορούσε καλή ρεπούμπλικα κι ότι οι πλάτες του είναι γερές, καλοταϊσμένες. Μα και το κοστούμι καινούριο φαινόταν κι εκείνο. «Ευκατάστατος άνθρωπος», σκέφτηκε.

Ως τα τότε δεν τον είχε προσέξει. Τον πήρε ξαφνικά το βλέμμα του να είχε ξεφυτρώσει εκείνη τη στιγμή στο μπροστινό κάθισμα. Κάτι περίεργα αισθήματα του έφερνε η γερή κοψιά αυτού του ανθρώπου — κακά

αισθήματα κι απορούσε κι ο ίδιος. Του έφταιξε αυτός σε τίποτα; Σε τίποτα δεν του είχε φταίξει, ούτε τον γνώριζε, ούτε τον είδε άλλη φορά. Έστεκαν εδώ και λίγα λεπτά στο πεζοδρόμιο και περίμεναν το τραμ. Αλλά ούτε είχε προσέξει ότι στέκει κι αυτός και περιμένει. Κατόπιν ανέβηκαν στο τραμ· ούτε και τότε σημείωσε την παρουσία του.

Όταν έφτανε το τραμ, πέρασε από πάνω και το σύννεφο κι άρχισε η βροχή. Χοντρές χοντρές σταλαματιές, ένα κορόμηλο η κάθε μια. Πέφτουν κάτω στην άσφαλο κι από την άσφαλο ανεβαίνει η σκόνη κι η μυρουδιά της. Μια στυφή, ζεστούτσικη μυρουδιά μέσα από τις χοντρές σταγόνες — έτσι μυρίζει εδώ στην πόλη το φθινόπωρο. Ο δρόμος σκοτείνιασε αμέσως. Από τη

μεριά της πλατείας κατέβηκε ένας
αέρας, η βροχή δυνάμωσε.

Έφτασε ευτυχώς το τραμ.

Κάτι σταγόνες τον είχαν πάρει·
μούσκεψαν αμέσως το καψοπουκά-
μισο και τώρα κατέβαιναν, κρύες
κρύες, στη ραχοκοκαλιά. Αυτό το
σύννεφο, ο δρόμος που σκοτείνια-
σε, ο ξαφνικός αέρας, το ψυχρό νε-
ρό που μούσκευε ως κάτω την
πλάτη — όλα του προμηνούσαν
αυτά που προμηνάν στους φτω-
χούς τα πρωτοβρόχια. Δεν τον
πρόσεξε λοιπόν, γιατί σκεφτόταν
αυτά τα πράματα.

Πρέπει δίχως άλλο να φροντίσει
να βρει ένα καλύτερο μέρος τέτοιος
καλός τεχνίτης που είναι κι αυτός,
ν' αυξηθεί λίγο ο μισθός. Αλλιώςτικά,
πώς να βγει πέρα! Αν μείνει εκεί ό-
που είναι, ελπίδα δεν υπάρχει για
μια καλύτερη — αυτό είναι τε-

λειωμένο ζήτημα. Τα έχουν πει με το αφεντικό αρκετές φορές, εκείνος βάζει κάτω τα χαρτιά κι αρχίζει — μπορεί ο άνθρωπος να 'χει και δικιο. Τόση η αξία των εργαλείων, τόσα τα υπόλοιπα έξοδα: σαπούνια, πλυσίματα, ο φωτισμός, το νοίκι, κολώνες... Έπειτα, τόσα παίρνεις εσύ, να τι μένουν και σε μένα. Αυτός του λέει ότι δε βγαίνει όμως πέρα με ό,τι του δίνει, πρέπει να σκεφτούν και τα παιδιά του.

— Εμ, και τα δικά μου — λέει ο άλλος — να μην τα σκεφτώ κι εγώ; Πώς το θέλεις;

Όταν φτάνουν σ' αυτά δε λένε πια τίποτ' άλλο.

Μπα, πρέπει να κοιτάξει να οικονομηθεί αλλιώς, να βρει κάνα μαγαζάκι, γιατί είναι πολύ άσχημα έτσι... Σκέφτεται τη μεγάλη κόρη που δεν έχει τώρα παπουτσάκια, τη γυναίκα

με το μωρό που έχει ανάγκη από καλή τροφή, από ζεστά ρουχαλάκια. Αυτό χρειάζεται και χυμούς φρούτων, του λένε, να μην πάθει ραχίτιδα. Σκέφτεται και τη δική του κατάσταση, ότι δεν έχει κι αυτός παλτό — όλ' αυτά σκέφτεται κι εκεί απάνω κάνει μια έτσι και τότε πρόσεξε.

Ο σβέρκος του ήταν που έκανε και τον πρόσεξε. Οι άνθρωποι του **σιναφιού*** έχουν ιδιαίτερα πάρε δώσε με το μέρος αυτό. Ο σβέρκος είναι γι' αυτούς ό,τι περίπου το πρόσωπο. Όταν μιλάν με τον πελάτη, τις περισσότερες φορές κοιτάν εκεί. Μια ματιά άμα ρίξουν, ξέρουν κατόπιν τι είναι περίπου ο πελάτης που κάθισε στο κάθισμα.

σινάφι και εσνάφι: (λ. τουρκ.) συντεχνία.

Αυτός που κάθεται τώρα στο μπροστινό κάθισμα είναι, λοιπόν, χορτάτος άνθρωπος. Ευκατάστατος, που φορά και καλό κουστούμι και θα 'χει και παλτό στο σπίτι. Σιγουρευμένος νοικοκύρης. Πάει τώρα στο σπίτι και θα κρατάει κανένα **πλεμάτι*** φουσκωτό. Με κρέας μέσα, πατάτες, το ρυζάκι, τα φρούτα, τα καινούρια παπούτσια για τη μεγάλη κόρη, τους χυμούς για το άλλο... Και πώς τα κρατάει όλα; — θα πεις. Τα κρατάει, πού έχει το θηρίο ανάγκη!

Οι ξένες πλάτες χοροπηδάν. Εκεί απάνω τον έχουν πάρει μερικές σταγόνες, αλλά το γερό ύφασμα ούτε υποψιάζεται τίποτα. Στέκουν οι σταγόνες εκεί ολοστρόγγυλες σα

πλεμάτι: δίχτυ, εδώ δίχτυ για ψώνια.

να πάγωσαν, δεν μπορούν να περάσουν κάτω. Κοιτάζει και τη ρεπούμπλικα που την πήρε κι αυτή λίγο η βροχή, το καινούριο κουστούμι αυτού του ευτυχισμένου ανθρώπου που δεν σκέφτεται το χειμώνα που έρχεται, τα κοιτάζει αυτά και καταλαβαίνει ότι σιγά σιγά κάτι κινιέται μέσα του και γίνεται ο νους του σκοτεινός, όπως ο δρόμος κάτω από το σύννεφο.

Τότε γύρισε ο άνθρωπος και τον ρώτησε ευγενικότατα:

— Είναι, κύριε, μακριά η οδός Ολυμπίων από τη στάση;

Του απάντησε, θυμωμένος όπως ήταν.

— Δεν την ξέρω! και κοίταξε αλλού.

Ενώ την ξέρει βέβαια. Εκεί ζει κι αυτός, στην οδό Ολυμπίων.

Η γυναίκα που καθόταν δίπλα γύρισε αμέσως και τον πληροφόρησε πού πέφτει η οδός Ολυμπίων. Θα πάτε εκεί, εξηγούσε, θα κάνετε έτσι. Θα κάνετε αλλιώς — όλες τις λεπτομέρειες. «Ορίστε τώρα κι αυτή!» — μια αντιπάθεια αισθάνθηκε και για την καλή γυναίκα.

Έφτασε το τραμ στη στάση, κατέβηκαν. Έβρεχε ακόμα, δεν είχε περάσει το σύννεφο. Έτρεξαν να τρυπώσουν στο καφενείο. Μπροστά πάει πάλι αυτός. Τακ τουκ! τα στέρεα τακούνια στην άσφαλτο. Κοίταξε να δει: είχε πλεμάτι; Δεν είχε.

Στην είσοδο του καφενείου ήταν κι άλλοι. Στριμώχτηκαν γερά.

Στέκουν και περιμένουν πότε θα περάσει η βροχή. Επιμένει όμως να βρέχει, το ρίχνει με το κανάτι, όπως

γίνεται συχνά εδώ κάτω με τα πρωτοβρόχια.

Κάποιον έχουν στριμώξει οι άλλοι στον τοίχο και πάει ο άνθρωπος να σκάσει. Είναι ένας με μια κόκκινη φαλάκρα και στριφογυρίζει να λασκάρει —. Πλάι σε κείνον έχει σταθεί κι ο άλλος από το τραμ. Και αυτόν, καθώς γύρισε να λευτερωθεί, τον πάτησε φαίνεται ο φαλακρός και τώρα του ζητάει συγγνώμη.

— Τι; του είπε αυτός.

— Το πόδι σας! λέει ο φαλακρός κύριος.

— Α!... Τίποτα, τίποτα... Δεν το νιώθω!

— Πώς;

— Δεν το νιώθω! του λέει πάλι.

— Ω... Συγγνώμη!...

Ο φαλακρός παραμέρισε. Παραμέρισαν και οι άλλοι. Μερικοί για να

μην τον στενοχωρούν. Μερικοί κι από περιέργεια.

— Μα καθόλου; ρώτησε δειλά κάποιος.

— Να!

Έσκυψε λίγο και χτύπησε με το δάχτυλο κάτω από το γόνατο.

Ντουκ! Ντουκ!

— Δε διακρίνεται όμως διόλου! είπε μια γυναίκα.

Αυτό του έκανε κάποια ευχαρίστηση:

— Είκοσι χρόνια το κουβαλάω, είπε. Όσο να 'ναι συνηθίζεις.

— Στον πόλεμο; ρώτησε κάποιος.

— Το χίλια εννιακόσια σαράντα τρία! του απάντησε. Στ' ανταρτικά της Ρούμελης!...

Όσοι ήταν κοντά στην πόρτα άρχισαν να βγαίνουν.

— Σταμάτησε; ρωτούσαν από το βάθος.

— Μάλλον.

— Ε, τι θα 'κανε. Σύννεφο ήταν, πέρασε.

Αυτός φρόντισε και βγήκαν μαζί.

— Από δω, του είπε, θα πάτε για την οδό Ολυμπίων.

— Σας ευχαριστώ!

— Μαζί θα πάμε.

Και πήγαιναν πλάι πλάι. Τώρα το άκουγε καλά που χτύπαγε τη φρεσκοπλυμένη άσφαλτο: «γκουπ γκουπ!»

— Έφτασε το φθινόπωρο! είπε ο κουρέας.

— Ο καιρός του είναι.

— Καθόλου δεμ' αρέσουν οι βροχές.

— Εσείς εδώ κάτω δεν υποφέρετε και τόσο από δαύτες. Όσο να πει να βρέξει, το μετανογάει. Εμάς να ρωτάτε τι τραβάμε, οι ορεινοί.

— Α, καταλαβαίνω. Εκεί θα 'χετε βροχές.

— Πολλές βροχές.

Όταν γίνεται η κουβέντα δεν ακούγεται και πολύ αυτό το χτύπημα.

— Και τώρα με τίποτα δουλειές θα 'χετε έρθει εσείς στην Αθήνα.

— Μπα, τι δουλειές; Στους γιατρούς τρέχω.

— Με το τραύμα τίποτα.

— Με αυτό.

— Και τι παρουσιάζει τώρα το τραύμα;

— Έχει συρίγγιο.

— Α...

— Και τρέχω στους γιατρούς. Μου έχουν τώρα συστήσει έναν εδώ στην Αθήνα κι αυτός μένει στον οδό αυτή. Λένε ότι είναι καλός γιατρός. Ευθυμίου τότε λένε.

— Τον έχω ακουστά.

— Είναι καλός γιατρός;

— Έτσι λένε.

Προσπέρασαν το δικό του σπίτι, αλλά δεν τον αποχαιρέτησε. Τον πήγε ως του γιατρού.

— Αυτό είναι!

— Ευχαριστώ.

Έτρεξε στην πόρτα και διάβασε την πινακίδα του γιατρού. Χτύπησε και το κουδούνι.

— Εδώ, εδώ είναι.

— Σας ευχαριστώ πολύ!

Του έδωσε το χέρι.

— Σας εύχομαι περαστικά... Είναι καλός γιατρός αυτός.

— Έτσι μου είπαν.

— Ναι! Ναι!

Και δεν έφυγε. Περίμενε όσο να του ανοίξουν.

Τότε αποχαιρετίστηκαν άλλη μια φορά:

— Αντίο, αγαπητέ μου!

— Περαστικά...

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Το διήγημα αρχίζει με τις σκέψεις που κάνει ένας κουρέας στο τραμ, καθώς παρατηρεί τον επιβάτη που κάθεται στο μπροστινό κάθισμα· να βρείτε ποια είναι τα αναδρομικά στοιχεία της αφήγησης και πού αρχίζουν τα περιστατικά που ακολουθούν.
2. Ποια εικόνα σχηματίζει ο κουρέας για το συνεπιβάτη του; Ποια αισθήματα του γεννιούνται; Πού οφείλονται αυτά τα αισθήματα;
3. Τι προκαλεί τη μεταστροφή των αισθημάτων του κουρέα;
4. Πώς διαγράφεται ο χαρακτήρας του ανάπηρου;
5. Ποιο ρόλο παίζει το σύννεφο μέσα στο διήγημα;

Μήτσος Αλεξανδρόπουλος

Γεννήθηκε το 1924 στην Αμαλιάδα και σπούδασε Νομικά χωρίς να ολοκληρώσει τις σπουδές του. Έζησε πολλά χρόνια ως πολιτικός πρόσφυγας, κυρίως στη Μόσχα, όπου φοίτησε στο Λογοτεχνικό Ινστιτούτο. Επαναπατρίστηκε το 1975. Το λογοτεχνικό του έργο (διηγήματα και μυθιστορήματα) είναι στενά συνδεδεμένο με τις μεταπολεμικές περιπέτειες του λαού μας. Καλλιέργησε επίσης τη μυθιστορηματική βιογραφία και μετέφρασε στα ελληνικά με ιδιαίτερη επιτυχία παλαιω-

σικά κείμενα. Κυριότερα έργα του: Διηγήματα: Αρματωμένα χρόνια (1954), Μια πρόσφατη ιστορία (1956), Φύλλα Φτερά (1977) κ.ά. Μυθιστορήματα: Νύχτες και αυγές (1961), Μικρό όργανο για τον επαναπατρισμό (1980), Η ένατη πληγή κ.ά. Μυθιστορηματικές βιογραφίες: Σκηνές από το βίο του Μάξιμου του Γραικού (1976), Το ψωμί και το βιβλίο, ο Γκόρκι (1980), Περισσότερη ελευθερία, ο Τσέχωφ (1981). Μεταφράσεις: Ο βίος του πρωτόπαπα Αββακούμ (1976), Εκστρατεία του Ίγκορ (1976), Η πολιορκία και η άλωση της Πόλης (1978). Αξιόλογο έργο του είναι επίσης η τρίτομη Ιστορία της Ρωσικής Λογοτεχνίας. Τιμήθηκε με το Μεγάλο Βραβείο Λογοτεχνίας, το 2001.

**André Masson
(1896-1987), Η Αντίσταση (1944)**

Αλέξανδρος Κοτζιάς

Πολιορκία (απόσπασμα)

Η ΠΟΛΙΟΡΚΙΑ (1953) είναι το πρώτο μυθιστόρημα του Αλέξανδρου Κοτζιά· η υπόθεσή του ξετυλίγεται σε μια αθηναϊκή γειτονιά στα τελευταία σκοτεινά χρόνια της Κατοχής και σε ατμόσφαιρα όπου κυριαρχεί η σκληρότητα, η σύγχυση και το φάσμα του θανάτου.

Τη Μαργαρίτα θα 'ναι τώρα παραπάνω από δυο χρόνια που την έχουν στο σπίτι. Ήτανε αλήθεια τραγικά τα περιστατικά που τη φέραν κοντά τους, τότε, τον καιρό της μαύρης πείνας, την πρώτη χρονιά που

φτάσανε στον τόπο οι **ξένοι*** και μας ληστέψανε και τη στερνή μπουκιά από το στόμα.

Κάποιο παγερό πρωινό, τον απαίσιο εκείνο χειμώνα, μια σύναξη σταμάτησε τη Χριστίνα και το Μηνά, καθώς γυρνούσαν στο σπίτι από το γιατρό. Κάμποσοι διαβάτες είχανε σταθεί σιωπηλοί γύρω από μια κουρελιάρα μικρούλα, καθισμένη καταγής, πλάι στο ξυλιασμένο κορμί της μάνας της. Ούτε μιλούσε ούτε έκλαιε. Μόνο με το χεράκι έσφιγγε τα κουρέλια που τυλίγανε το κουφάρι, για να τ' ασφαλίσει λες, μην της το πάρουν.

Η Χριστίνα έσκυψε και της άφησε λίγα χρήματα στην ποδιά. Η μικρούλα σήκωσε τα μάτια και τα

ξένοι: τα γερμανικά στρατεύματα της Κατοχής.

στύλωσε πάνω της. Εκείνο το βλέμμα κατατάραξε τη Χριστίνα. Ο σφάχτης στη μέση της την έκαμε να νιώθει πιο βαθιά τη δυστυχία του ορφανού.

Οι περαστικοί χασομερούσανε κάμποσο, αλλάζαν δυο κουβέντες και σκορπίζανε αδιάφοροι — ήμασταν τόσο μαθημένοι από τέτοια εκείνες τις μέρες.

— Μαρτύριο! Είναι έτσι δωχάμω από χτες το βράδυ... Μα γιατί δεν ειδοποιούν κανένα: Θα πεθάνει μ' αυτό το κρύο! ακούστηκε αγαναχτισμένη μια φωνή από 'να παράθυρο.

Κάποιος κύριος σοβαρός έσκυψε και τη ρώταγε πολλά και διάφορα. Δεν πήρε απόκριση. Κάμποσοι αργοσαλέψαν τα κεφάλια περιλυττα. Μόνο μια γριούλα ζύγωσε κούτσα κούτσα και της έβαλε στο

χέρι ένα κομματάκι κόρα κατάξερο
— ένα θησαυρό.

Φεύγανε πια και κείνοι, σαν τους
σταμάτησε κάτι σπαραχτικό. Η Χρι-
στίνα ακούμπησε βαριά στο
μπράτσο του αντρός της.

Είχε φτάσει ένα σαραβαλιασμένο
καμιόνι και κάποιοι πήδηξαν σβέλ-
τα. Η Δημαρχία είχε ορίσει αμάξια
να μαζώνουν όσους ξεψυχούσαν
στους δρόμους, κι ακόμα όσους
τους παραπετούσαν νύχτα οι δικοί
τους λαθραία, για να γλιτώσουνε τα
έξοδα της ταφής, να 'χουν και τα
δελτία* του πεθαμένου **διάφορο***.
Έτσι παραριγμένοι απομέναν —

δελτίο: πρόκειται για τα κουπόνια
με τα οποία οι κάτοικοι των πόλεων
προμηθεύονταν από τους φούρ-
νους το λιγοστό ψωμί.

διάφορο: κέρδος.

κάποτε και μέρες— όσο να περάσει ο σκουπιδιάρης και να τους μάσει. Τους σηκώναν τότε και τους παραχώνανε σε μεγάλους λάκκους ομαδικά, δίχως πομπές και λοιπές ιστορίες, **ξον*** μια σκέτη ευχή που διάβαζε τρεμουλιάρικα κάποιος αγγαρεμένος παπάς.

Οι σκουπιδιαραίοι αρπάξανε το κουφάρι με βιάση και το 'παιρναν. Και τότε η μικρή, που ως εκείνη τη στιγμή δεν είχε σαλέψει, τινάχτηκε όρθια, ξεχύνοντας μια σπαραχτική τσιριξιά. Χίμηξε το κατόπι. Τη σπρώξανε. Μα προτού παραπετάξουν στην καρότσα την πεθαμένη, τους γλίστρησε κι έπεσε πάλι πάνω της. Έψαξε μάνι μάνι και κάτι ξετρύπωσε από την τσέπη της. Το 'κρυψε στη χούφτα σφιχτά. Έπειτα, γύ-

ξον: (εξόν): εκτός από.

ρισε αργά και σωριάστηκε στη ρίζα του τοίχου. Ο σκουπιδιάρης της έριξε στα πόδια ένα μαντιλάκι κομποδεμένο, που 'κλεινε ακόμα στα δάχτυλα η νεκρή.

— Άιντε και τη ρέστη κληρονομιά, χωράτεψε από ψηλά.

Το καμιόνι μουγκάνισε και κίνησε χοροπηδώντας στις λακκούβες του δρόμου. Χάθηκε γρήγορα στη γωνιά, μέσα στο σταχτί νερόχιονο που τους έδερνε καταπρόσωπο όλους. Η μικρή απόμεινε μόνη...

Τη Χριστίνα την είχαν πνίξει τα δάκρυα.

— Το φτωχό, τ' ορφανό! θα ξυλιάσει σε τούτη την παγωνιά, ψιθύρισε στο Μηνά. Μα και δεν τολμούσε να του πει τίποτε άλλο. — Τ' ορφανό, το φτωχούλι... το δυστυχημένο μου το πουλάκι.

Ο Μηνάς στεκόταν ακόμα και δεν την τραβούσε να φύγουν. Έπειτα σίμωσε κι έγειρε πάνω από το μισόγυμνο πλατάκι που αναρριγούσε.

— Έλα μαζί μου στο σπίτι. Θα σου δώσω να φας.

Δεν έβγαλε μιλιά, μήτε ανασήκωσε το κεφάλι. Την τράβηξε από το χέρι. Δεν του 'φερε αντίσταση. Μόνο, όσο να στρίψουνε τη γωνιά, κρατούσε καρφωμένα τα μάτια κατά κει που 'χε χαθεί τ' αυτοκίνητο.

Καθώς την έμπαζε στο σπίτι η Χριστίνα τη ρώτησε πώς τη λένε. Και τότε αναλογίστηκε ότι περπατούσε ξιπόλητη. Δυο μεγάλα μάτια, ζωηρά, κατασκότεινα, λάμπανε παράξενα στο μαντιλοδεμένο μουτράκι.

Αλλά, δυστυχώς, απ' την πρώτη κιόλας μέρα η Μαργαρίτα τούς απο-

γοήτεψε με το δύστροπο χαρακτήρα της. Όλο κείνο τ' απόγεμα δεν άνοιξε το στόμα. Καθότανε σκυφτή σιμά στο πυρωμένο μαγκάλι, με τα χέρια διπλωμένα στις αμασκάλες. Προσέξανε με τι πείσμα βαστούσε σφαλιχτή τη μια χούφτα. Ο Παπαθανάσης τη ρώτησε τι κρατούσε, μα πάλι εκείνη δεν καταδέχτηκε να τ' αποκριθεί. Σφίχτηκε και ζάρωσε πιο πολύ. Τότε της έστριψε το χέρι και της το πήρε. Δεν έβγαλε μιλιά. Ήτανε μια τρύπια μπακιρένια πεντάρα, μαυρισμένη από το χρόνο. Σαν της την έδωσε πίσω, τη χούφτιασε πάλι άλαλη και με την αύριο την πέρασε σ' ένα σπάγγο και την κρέμασε στο λαιμό της για φυλαχτό.

Μόνο κατά τα μεσάνυχτα η Χριστίνα είχε ξυπνήσει από 'να σιγανό, επίμονο κλάμα. Σηκώθηκε κι ανέ-

βηκε στα νύχια ως το πατάρι, πάνω από την κουζίνα, που της είχαν φτιάξει γιατάκι. Τη βρήκε ανακαθισμένη στο στρώμα, να δαγκάνει τη μπατανία. Η Χριστίνα κάθισε αμίλητη πλάι της και τη χαίδεψε. Και τότε η μικρούλα χύθηκε στο λαιμό της και την αγκάλιασε. Ζάρωσε πάνω της μια γροθίτσα και σφιγγόταν στο στήθος της σ' έναν παροξυσμό. Εκεί έκλαψε ώρα πολλή, μ' αναφιλητά, ώσπου λίγο λίγο ξεθύμανε, καταλάγιασε. Η Χριστίνα τής χαίδεψε τα μαλλιά.

— Φτωχό μου παιδάκι, λοιπόν!
Φτωχό μου πουλάκι!

Σύχασε τέλος κι αποκοιμήθηκε, βαστώντας της το χέρι σφιχτά.

Το πρωί, τη βρήκανε στην κουζίνα να παλεύει τη λάτρα, ανασκουμπωμένη από τα χαράματα, για «να τους ξεπλερώσει το ψυχικό». Δε

δέχτηκε χάρη από τη Χριστίνα, αποτραβιότανε με κακία. Μάλιστα, μια στιγμή, στάθηκε μπροστά της και την κάρφωσε ίσια κατάματα.

- Εχτές το βράδυ έφαγα πολύ και με πείραξε. Ίσα ίσα, εμένα με πονούσε και η κοιλιά μου! της είπε άγρια. Και χάθηκε.

Σύχασε μοναχά σαν ανεγνωρίστηκε η θέση της εκεί μέσα. Πως αυτή θε να την κρατήσουνε στο σπίτι να τους είναι η «δούλα». Άλλωστε, στον κόσμο ήτανε παντέρημη πια. Ψυχή δεν είχε να τη νοιαχτεί.

Απ' την πρώτη κιόλας μέρα αρχίσανε οι στραβοξυλιές. Τη Χριστίνα την έπιανε, ώρες ώρες, απόγνωση με το κακότροπο ετούτο πλάσμα. Της είχε φορέσει πεντακάθαρο φουστανάκι, αφού την έχωσε στη σκάφη και την έγδαρε. Σε λίγο, της παρουσιάστηκε

μουντζαλωμένη, σα να 'χε τσαλα-
βουτήσει στο γουруνοστάσι.
Μαυρίλες σ' όλο το μπούστο, στην
ποδιά, στα μανίκια. Τη μάλωσε, της
έδωσε αλλαξιά και την έβαλε να τα
πλύνει μονάχη. Την άλλη μέρα ξανά
τα ίδια. Το φουστάνι κατάμαυρο,
λες και κυλιόταν στην καρβουνό-
σκονη. Την τρίτη πια έχασε την
υπομονή.

— Επίτηδες το κάνεις, παιδί μου;
Η Μαργαρίτα χαμήλωσε τα μάτια
και κάτι μουρμούρισε. Η Χριστίνα
έκαμε το σταυρό της.

— Τι λες! Είσαι με τα καλά σου;

— Πένθος! ψέλλισε και τα τραβού-
σε από πάνω της. Δεν τα θέλω αυ-
τά!

Συμμορφώθηκε σαν της βρήκανε
κάτι σκούρα αποφόρια.

Στο νοικοκυριό όμως βγήκε ξεφτέ-
ρι κι η Χριστίνα ξανάσανε. Τους

δούλευε σκλάβα από τη μαύρη νύχτα και δεν άφηνε τίποτε ακάμωτο. Άνοιγε κιόλας μονάχη της ιστορίες, για να 'χει κάτι οληνώρα να τους παλεύει. Έτσι κι η κυρά της κατάπινε τ' άδικα και δε μίλαγε.

Αλήθεια, ωστόσο, πως στην αρρώστια της, τον ερχόμενο χειμώνα, η Μαργαρίτα της στάθηκε κερί αναμμένο. Δεν είναι κι εύκολο να λησμονηθεί τέτοια αφοσίωση, νύχτα μέρα, τρισήμισι μήνες.

«Θησαυρός πολυτιμότερος κι από τη στοργικότερη θυγατέρα», καθώς το 'λεγε κι ο γιατρός, ο κύριος Δερβένης. Μέσα στους φοβερούς της πόνους την αντίκριζε η Χριστίνα σιμά της, βάλσαμο και παρηγοριά. Μα πάλι, αναλογιζόταν, όλη αυτή η προκοπή τι αξία είχε στο βάθος, έτσι παγερή και αγέλαστη; Μη δεν

ήταν σαν ξεπλερωμή κάθε υποχρέωσης; — πάτσι να 'μαστε πια.

Όχι, στην καρδιά της η Μαργαρίτα δεν κρύβει αγάπη για κανένα.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Να επισημάνετε τα κυριότερα χωρία του αποσπάσματος που δείχνουν την επίδραση των σκληρών συνθηκών της εποχής στη συμπεριφορά των ανθρώπων.
2. Πώς ψυχογραφεί ο συγγραφέας τη μικρή ορφανή; Είναι πειστικός;
3. Να σχολιάσετε την τελευταία φράση του αποσπάσματος.

Ο Εωσφόρος

Το ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ Ο Εωσφόρος κυκλοφόρησε σε πρώτη έκδοση το 1959. Οι ήρωές του είναι νέοι που αγωνίζονται να ισορροπήσουν μέσα στα ψυχολογικά και ιδεολογικά αδιέξοδα του μεταπολεμικού κόσμου.

Στο απόσπασμά μας ο Στέφης, αφηγητής και ένας από τους ήρωες, είναι φτωχός δημοσιογράφος σε μια εφημερίδα μικρής κυκλοφορίας. Για να αντιμετωπίσει τα οικονομικά του προβλήματα, αποφασίζει να «παίξει» στον ιππόδρομο. Για το σκοπό αυτό πείθει το αφεντικό του να του προκαταβάλει το δώρο των Χριστουγέννων και ακολουθεί στον Ιππόδρομο δύο γνωστούς του, το Στέλιο Αντωνιάδη και τον Αντώνη Ελευθερίου,

που υποτίθεται ότι είναι έμπειροι. Παίζει μαζί τους όλα τα χρήματά του, ακολουθώντας τις συμβουλές που τους έδωσε εμπιστευτικά ένας «ειδήμων» του Ιππόδρομου, ο κύριος Ιωσήφ.

[ΣΤΟΝ ΙΠΠΟΔΡΟΜΟ]
(απόσπασμα)

Οι κερκίδες, ο απέραντος στίβος, το ανθρωπομάνι, η βαβούρα, μου είναι τόσο ξένα κι αταίριαχτα και τέτοια αίγλη παίρνουν στα μάτια μου, ώστε νιώθω σα νεοσύλληχτος ριγμένος αιφνιδιαστικά σε μια ομήγυρη από στρατηγούς κι επιλοχίες. Πήχτρα η εξέδρα, καρφίτσα δεν πέφτει. Φέρνουμε δυο βόλτες στο χώρο των ορθίων ανάμεσα στις κερκίδες και το κιγκλίδωμα. Ο Αντωνιά-

δης ξεφτίζει με τα δόντια το πυρρό του μουστάκι. Δε σταματάει να ψάχνει γύρω γύρω. Τρώει κι ο Ελευθερίου τα νύχια του: Ακόμη! ακόμη!... Ανησυχώ μαζί τους κι εγώ. Υποψιάζομαι κάποια αναποδιά π' αγγίζει το χείλος της καταστροφής.

«Αργήσαμε», γρυλίζει ο Ελευθερίου.

«Είχαμε και τούτο το μάπα να περιμένουμε».

«Καθόλου, εγώ σας περίμενα από τις δύο. Εσείς αργήσατε». Και μολοντούτο αρχίζω να αισθάνομαι ένοχος.

Ο Αντωνιάδης μου δείχνει μια γωνίτσα από την εξέδρα: «Εσύ θα κάτσεις εδώ!»

«Πού πάτε;».

«Στο ζυγιστήριο.»*

«Να 'ρθω κι εγώ;... Δώσε μου τα κιάλια μου...» Τους έχασα στην κοσμοχαλασιά... Δεν ξέρω πια τι να κάνω. Βαρέθηκα χαζεύοντας, ζαλίστηκα. Ε, δε θα τρέξουν; Αυτό είναι οι ιπποδρομίες; Πώς να καταλάβεις όμως σε τόσο νταβατούρι;

Ξάφνου μυρίζομαι πως κάτι συμβαίνει. Το πλήθος αναδεύει με πυρετό. Περνάνε βιαστικοί, φωνάζουνε, σπρώχνουν. «Τι γίνεται;» Κάποιος σκόνταψε πάνω μου. Μετράει ένα ματσάκι πεντακοσάρικα, χιλιάρικα. Έπειτα τα μπουλούκια που συνωστίζονται μπρος

ζυγιστήριο: εκεί όπου ζυγίζονται οι καβαλάρηδες (τζόκεϋ), για να πιστοποιηθεί ότι έχουν το κανονικό βάρος.

σε κάτι αραδιαστά παραθυράκια στο βάθος, τρέχουνε κοπάδι, καλπάζουν, τσαλαπατιούνται να πιάσουνε θέσεις πίσω από το κιγκλίδωμα. Οι πλάτες πυργώνονται μπροστά μου αδιαπέραστες. Σηκώνομαι στις μύτες, ντρέπουμε να ρωτήσω. Άξαφνα μια μυριόστομη ιαχή — κάτι το συγκλονιστικό θα πρέπει να συντελέστηκε. Χτυπάω διακριτικά κάποια πλάτη: «Ποιος έρχεται;» «Τζαγκουάρ! Τζαγκουάρ!», με σκυλοβρίζει αφρίζοντας. Κι όσο να το καλοσκεφτώ, μέσα σε ουρλιαχτά και σφυρίγματα, ένα ποδοβολητό ολοένα ζυγώνει, φτάνει μπροστά μας, διαβαίνει, έσβησε. Παραλήρημα. Βουλώνω τ' αυτιά μου... «Αααα!» Δυο χείλια σαλιωμένα κολλάνε στο μάγουλό μου. Ο άγνωστος σα δερβίσης χάθηκε στο πλήθος ανεμίζοντας πανηγυρικά

ένα κουπονάκι. «Αλίμονο, η πρώτη». Κάποιος αξιοσέβαστος κύριος μ' ασημένια μαλλιά, ντυμένος σαν άρχοντα, ψάχνει περίλυπος ένα πορτοφόλι που το στολίζει χρυσό μονόγραμμα. Τι! Αυτό ήταν όλο; Κι εγώ που δεν κέρδισα; Επιστρέφω στη γωνίτσα που μου 'χουνε ορίσει οι μπαγάσηδες, με τρώνε τα σκουλήκια... Μόλις τους είδα από πέρα πέφτω στα ίσια πάνω τους φριχτά αγριεμένος: «Πού με παρατήσατε; Τι γίνεται εδώ;»

«Ο κύριος Ιωσήφ!»

Πραγματικά, τούτη τη φορά ο «μαθηματικός» έχει δίκιο. Είναι εκείνος. Με αβρές κινήσεις ο Αντωνιάδης γλιστράει το παχουλό κορμί του μέσα από τις συμπληγάδες του κόσμου ως την κολώνα με τα μεγάφωνα, όπου στέκει εκείνος μοναχός και ατάραχος. Είναι κοντοφάρδου-

λος, υπερβολικά παχύς στη μέση, ολοστρόγγυλος. Τ' αποπληχτικό του μούτρο ξεχειλίζει σε προγούλια και διεκδικεί μ' ένα ύφος απρόσιτο όση μεγαλοπρέπεια του αφαιρεί το μπόι. Εύκολα, ωστόσο, υποθέτει κανείς πως η μόνιμη συνοφρύωση οφείλεται στα παπούτσια του που τον στενεύουν. Δε σάλεψε καν το υπεροπτικό φρύδι του στη βαθιά υπόκλιση του Αντωνιάδη, που τώρα τον παρακολουθεί κατάματα και καθώς μαρτυρούν οι σεμνές χειρονομίες και τα κίβδηλα γελάκια έχει αναπτύξει όλη του την ευφράδεια. Στην ψυχή μου ένα δάγκωμα — το υπεροπτικό φρύδι κουνήθηκε αρνητικά.

«Ποιος είναι, ο κύριος;»

Ο Ελευθερίου από την αγωνία αλέθει τα χείλια του.

«Ποιος είναι Αντώνη, ο κύριος;»

Λυγίζοντας ο Αντωνιάδης μ' ευλάβεια τίναξε το πέτο της διασημότητας και τώρα κακανίζει, μορφάζει, τσακίζεται στα καμώματα. Ένα περιφρονητικό χαμόγελο μαχαίρωσε στραβά το κατακόκκινο μάγουλο του κύριου Ιωσήφ. Μαζί με τον Ελευθερίου γελώ κι εγώ ευφρόσυνα. Αναπάντεχα η χερούκλα του μ' αγκαλιάζει τον ώμο. Φιλικά μου σφυρίζει μες στ' αυτί: «Έχει πληροφορίες...».

Μαγεύτηκα: «Α, ξέρω, αλογατάκια δικά του, αφεντικό».

«Ωχ, μπούφο! Ξέρεις ποιος είναι αυτός;»

Με μια στερνή υπόκλιση επισφραγίζει ο Αντωνιάδης τις τσιριμόνιες και φτάνει κοντά μας. Η θωριά του λαμποκοπάει, στράφτει: «Πε-ρί-φη-μα!» Ένα γενναίο μάτσο χαρτονομίσματα αναδύθηκε από

την τσέπη του. Ο «μαθηματικός» έβγαλε από το πορτοφόλι του ένα πακετάκι κόκκινα κολλαριστά κατοστάρικα. Πολύ ικανοποιημένος του τα παίρνει ο Αντωνιάδης, τα μετράει ένα ένα με τάξη παραδειγματική. Τέλος απλώνει και σε μένα την παλάμη: «Πόσα ποντάρει ο μουσιού;»

Του καταθέτω οχτακόσιες δραχμές. Τα υπόλοιπα τα κράτησα για παν ενδεχόμενο. Δεν αμφιβάλλω, βέβαια. Ωστόσο...

Με ατενίζει αυστηρά σαν πουριτανός ιεροκήρυκας: «Καταλαβαίνεις τι μου χρωστάς; Αυτό που κάνω, βλέπεις τι σημαίνει για μένα;»

«Ω, Στέλιο!» — όλες οι ευαισθησίες αναμοχλεύονται μέσα μου.

«Είναι σαν να στα πληρώνω από την τσέπη μου».

«Εντάξει... εντάξει!»

«Ὡστε, μ' εννόησες... Ὅχι μονάχα λόγια!»

«Εντάξει, Στέλιο, να κερδίσουμε μόνο».

Προχωρήσαμε ως τ' αραδιαστά παραθυράκια πέρα από τις κερκίδες. Ο Αντωνιάδης στη μέση κομματάκι προπορεύεται. Κανόνισε τι ποντάρουμε και μας μοίρασε τα κουπόνια μας. Λογαριάζω τα δικά μου... τετρακόσιες πενήντα!

«Από τώρα;»

«Κάλλιο γαιΐδουρόδενε».

« Και τριάμισι κατοστάρικα!»

«Να λες κι ευχαριστώ», μ' αγριεύει. «Ούτε πενήντα τα εκατό δε σου παίρνω για να **ρεφάρω*** τη χασούρα».

ρεφάρω: ισοφαρίζω, αντισταθμίζω, ξαναπαίρνω τα λεφτά που έχασα σε τζόγο.

«Μωρέ Στέλιο, το Θεό σου δεν έχεις!» γκρινιάζει όμως κι ο Ελευθερίου. Έσπρωξε με τις ετράφαρδες πλάτες του και πιάσαμε θέση κοντά στο τέρμα.

Τώρα βλέπω άνετα. Εμείς θα παίξουμε σύνθετο, τρίτη και τέταρτη κούρσα. Στ' αναμεταξύ έχει ξεμπερδέψει κι η δεύτερη. Στον αγύριστο. Ποιος νοιάζεται;... Στέκει παραδίπλα ο «τύπος μου», ο κοντακιανός μεροκαματιάρης από την ουρά στα λεωφορεία. Δένει κόμπιο ένα καρό μαντήλι σιχαμερό, λερό. Τα γουβιασμένα του μάγουλα σα να 'χουνε απορροφήξει. Τα χείλια του τρέμουνε. Μου γύρεψε φωτιά. Τρέμει και το τσιγάρο στο χέρι του:

«Παλιόκοσμε... άτιμη κοινωνία!»

«Δεν κερδίσατε;»

Σήκωσε ένα μάτι θολό, αποχαυνωμένο. Σίγουρα δε με βλέπει. Μαζί

με τα σάλια τινάζεται από το ξεδο-
ντιάρικο στόμα το παραλαλητό:
«Αρθούρο, φονιά, σου λέει. Να,
μωρή... σιχτίρ, μωρή, παπουτσά-
κια! Πάρε, πάρε!... πάρε!... να και
ράδιο, πάρε!...» [...]

Στην απορία μου, πώς μπορεί να
λέγεται Αρθούρος αυτό το ρημάδι,
πανωκάθονται και τύψεις. Μήπως
δεν είμαι φταίχτης —λιγουλάκι φταί-
χτης— που πάλι θα έχανε; Ούτε
παπουτσάκια, ούτε ράδιο... καλά
καλά ούτε ψωμί. Σφίγγεται η καρδιά
μου. Αχ, και να μπορούσα να του
σφυρίξω δυο λόγια. Δεν ξέρω τι
ακριβώς, μα θα διαβάσω τα
κουπόνια μου... Ξάφνου ανα-
στενάζω ανακουφισμένος — η μα-
τιά μου άρπαξε το χαρτάκι που
κρατάει. Τέτοια σύμπτωση! Ολόιδιο
με τα δικά μου; Τα βγάζω από την
τσέπη και σιγουρεύομαι. Μπράβο!

Με κάποια προσπάθεια πνίγω τη δαγκωματιά της φιλαργυρίας. Ας μην είμαι δα τόσο άπληστος, κατιτίπιο λίγα θα κερδίσουμε εμείς — ο δύστυχος, πενταροδεκάρης ποντάρει!...

Και τώρα που 'χω τη βολή μου δε βρίσκω στο θέαμα μεγαλύτερο ενδιαφέρον. Κι όταν ξεκινήσανε τ' άλογα κι όταν διαβήκανε μπροστά μου και τερματίσανε, πάλι δεν κατάλαβα τίποτα. Όλα γίνονται τόσο γρήγορα. Μου φανήκανε μόνο καταϊδρωμένα και τα λυπήθηκα.

«Σπουδαία!», ουρλιάζει ο Αντωνιάδης και κατάλαβα που κερδίσαμε. Καμαρώνω κι εγώ:

«Πότε θα πέσει το παραδάκι;»

«Άλλη μια κούρσα. Μη βιάζεσαι, μάπα!»

Ουφ, αν τα πράγματα κυλούσανε γοργότερα. Να λιώνεις τώρα στην

ορθοστασία πίσω από το κιγκλίδωμα, όσο να συμπληρωθούν Θεός ξέρει ποιες ανούσιες διατυπώσεις, για ένα «ρεγουλαρισμένο» ζητηματάκι που θα 'πρεπε να λήγει το συντομότερο... Επιτέλους, θα 'φτασε το πλήρωμα του χρόνου, γιατί τ'άλογα παρελάσανε μπροστά μας και κατευθύνονται πέρα στην άλλη άκρη του θεόρατου στίβου «για να παραταχθούν στην αφετηρία», μου πιπιλάει ο Ελευθερίου μέσα στ' αυτί μοότονα — να! να! να! Θα παραταχθούν στην αφετηρία... Τα κλείσαν σε μεγάλα κουτιά δίχως καπάκια, μόλις ξανοίγουν από πάνω τα κεφαλάκια των καβαλάρηδων με τα παρδαλά κασκέτα. Δύσκολα ανασαίνω τώρα πατικωμένος πίδα στο σιδερένιο κιγκλίδωμα. Ο Αντωνιάδης παρακολουθεί με τα κιάλια μου και δίνει πληροφορίες ειδικές που

μου διαφεύγει το νόημά τους —
ντρέπομαι να του γυρέψω να δω κι
εγώ... Άξαφνα μίαν άγρια σκουντιά,
μια ιαχή με βουρλίζουνε. Ξεφωνίζω,
βραχνιάζω, η καρδιά μου θα σπά-
σει. Τι είναι ο κουρνιαχτός κείθε πέ-
ρα; Αρχίσαμε;... Έρχονται, έρχου-
νται, καλπάζουνε φρενιασμένα κα-
ταπάνω μας. Σε δυο τρία λεφτά θα
'χουνε τελειώσει. Σαράντα... εξή-
ντα... εβδομήντα χιλιάδες καταδικές
μου. Αχ, να μη μου δώσει ολόκληρο
το δώρο μου ο Σακαράκας! Και τού-
τος ο μπαγάσας — πενήντα τα εκα-
τό ο αγιογδύτης!... Έστω, εκατόν
πενήντα... διακόσιες λίρες δικές
μου. Διακόσες χρυσές δικές μου!
Ως πόσο να ζυγίζουνε διακόσες λί-
ρες! Μάνα μου με χάνεις, το πουλί
σου πέταξε... Θα τα βάλω στην Τρά-
πεζα; Μπα! Κάπου θα τα καταχω-
νιάσω, δε θα τ' ανακαλύψει... Ευγε-

νία... Ευγενία αγάπη μου... Πουλάμε και το σπιτάκι στα Ψηλά Αλώνια μόλις το πάρουμε από τους παππάδες. Συν οι διακόσιες λίρες... Εφημερίδα δικιά μας θα στήσουμε! Αχ, θα δεις... θα με δεις και θα θαμάξεις... Τινάζομαι. Τ' άλογα καλπάζουνε, κοπάδι σίφουνας διαβαίνουν από μπρος μας. Έξαλλοι στριφογυρίζουνε, οι πάντες, σφυρίζουνε, ουρλιάζουν. Μέσα στο πανδαιμόνιο αδράχνω το μπράτσο του Αντωνιάδη, μπήχνω στο παλτό του τα νύχια, ξεγδέρνω τα στέρνα μου:

«Κερδίσαμε! Ναι!»

«Τον ρουφιάνο!» ψιθύρισε κατάχλωμος. Ένα αστροπελέκι βρόντηξε στα πόδια μου, σείεται η γης.

«Ωχ! ωχ! ωχ! Μας την έφερε η σαπιοκοιλιά!», τρίζει τα δάχτυλά του ο Ελευθερίου.

Παραζαλισμένος παραπατώ τριγύρω τους: «Μα πώς έγινε;... Τι έγινε, Στέλιο;»

«Τον ψυλλιάστηκα... δε μου 'δειχνε τι ποντάρισε».

Με μπουκώνουν λυγμοί: «Τι έγινε παιδιά; Πέστε μου και μένα. Τι έγινε;»

«Άντε πνίξου. Χάσαμε, ηλίθιε!»

«Και τα λεφτά μου;» ουρλιάζω.
Τσαλακώνω τ' άχρηστα κουπόνια.
«Τα λεφτά μου! Το δώρο μου!»

«Σύρε να σ' τα δώσουν».

«Γιατί; Τουλάχιστο τα μισά. Τα μισά. Αφού κερδίσαμε στο ένα. Δεν είναι αδικία; Τουλάχιστο...» Σαν παλαβός τους παράτησα. Τρέχω ως τα παραθυράκια όπου ποντάρουν τα στοιχήματα. Σκουντουφλώ δεξιά αριστερά χαμένος. Κάποιος φουμάρει ένα τσιμπουκάκι μακάρια. Του δείχνω ένα ένα τα κουπόνια μου:

«Σας παρακαλώ, στο σύνθετο... παρακαλώ, δηλαδή, τούτα δω... τι κερδίζουνε; Δηλαδή, εφόσον έχασε... τουλάχιστο τα μισά... Δεν τα εξαργυρώνουν; Μήπως πληρώνουν τίποτα;»

«Πώς, πληρώνουν», ξεμπουκώνει μια μεγάλη τουλούπα καπνό.

«Πού;... πού;... πού πληρώνουν;»

«Στο Φιλόπτωχο».*

Τρέχω πάλι στα παραθυράκια και μετρώ τα λεφτά μου. Όσα είχα κρατήσει για παν ενδεχόμενο... Ποιο ενδεχόμενο; Δεν τα 'χαμε «ρεγουλάρει» εμείς; Και τώρα, αλίμονο, τα στίβω από δω από κει, βάνω και τις λιανοδεκάρεις, μετά βίας μαζώνονται εξηνταμία δραχμές. Τα καλά μου λεφτά! Το χριστουγεννιάτικο

Το Φιλόπτωχο: (δηλ. Ταμείο). Φιλανθρωπικό σωματείο.

δώρο μου! Αχ, μήπως είμαι τρε-
λός... Ξεχωρίζω τη μια δραχμή για
το εισιτήριο και ποντάρω τις εξήντα
στην τύχη, στο πρώτο κουπόνι που
βρήκα εμπρός μου. Φυσικά, έπειτα
από την πέμπτη κούρσα, κάθομαι
σ' ένα καφάσι αφανισμένος, συ-
ντροφιά με τη μοναδική μου δραχ-
μή. Όχι! Όχι!... Το κεφάλι μου σφίγ-
γει. Δεν το πιστεύω. Όχι! Ίσως δεν
είμαι εγώ...

«Συγγνώμην, κύριέ μου...»

Είναι ο αρχοντάνθρωπος με τ' α-
σημένια μαλλιά και μου χαμογελάει
διακριτικά. Εκείνος που έψαχνε πε-
ρίλυπος το πορτοφόλι του. Από ευ-
γένεια του αντιχαμογελώ κι εγώ —
όσο γίνεται. Μια εκδούλευση θα ή-
θελε, μου λέει και το περιποιημένο
νύχι ξύνει μια καρφίτσα με πετράδι
στην κρουστή, μεταξωτή γραβάτα
του. Την ξεκάρφωσε, μου την προ-

σφέρει στην παλάμη του: Χμ!... Ενε-
νήντα δολάρια... την έχει αγοράσει
από του «Tiffany».

«Ω, στη Νέα Υόρκη! Έχετε πάει;»

«Ω, επανειλημμένως. Και σεις;»

«Ω, όχι. Ποτέ. Ξεφυλλίζω τα
περιοδικά...»

Χαμογελάμε με συστολή. Έριξε
μια ανήσυχη ματιά στα παραθυρά-
κια, τα στοιχήματα για την έκτη και
τελευταία κούρσα πέφτουνε. «Τι
γκίνια! Θα σας αφήσω τα στοιχεία
μου πάντως και αύριο σας φέρνω
τα χρήματα — έστω χίλιες δραχ-
μές... Πάλι, αν επιμένετε, δικιά σας.
Το διαμάντι μόνο... Στου «**Ζολώτα***
δεν τη βρίσκετε με πέντε χιλιάδες».
«Δυστυχώς...»

Ζολώτας: μεγάλο κοσμηματοπω-
λείο της Αθήνας.

Αλλάξαμε μια λυπητερή ματιά και ξάφνου νιώσαμε κι οι δυο τέτοια συντριβή αφόρητη. Δείχνει στ' αλήθεια αρχοντάνθρωπος: «Με συγχωρείτε για την ενόχληση».

«Μα τι λέτε».

Κοντοστέκει όμως αναποφάσι-
στος: «Αν θέλατε, έστω πεντακό-
σιες... τρακόσιες... Σας παρακαλώ».

Μεταβολή και βιαστικά απομα-
κρύνεται· τ' αυτιά του από πίσω
είναι παπαρούνες... Πέρα βλέπω το
ζευγάρι που τραβάει κατά την έξο-
δο. Κι ο Αντωνιάδης έχει ακόμη τα
κιάλια μου κρεμασμένα στον ώμο.
Τους κυνήγησα: «Θα φύγουμε;... Ε,
πού πάτε;»

«Άει στο διάβολο, γρουσουζή!»
έφτυσε με λύσσα ο Αντωνιάδης.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

- 1. Να παρακολουθήσετε α) τη συμπεριφορά και β) τη γλώσσα των ανθρώπων που παρουσιάζονται στο απόσπασμα. Ποια κοινά γνωρίσματα παρουσιάζουν;**
- 2. Ποιος ο ρόλος του κυρίου Ιωσήφ στις ιπποδρομίες;**
- 3. Τι θέλει να δείξει ο συγγραφέας με το περιστατικό της πολύτιμης καρφίτσας;**

ΓΡΑΠΤΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

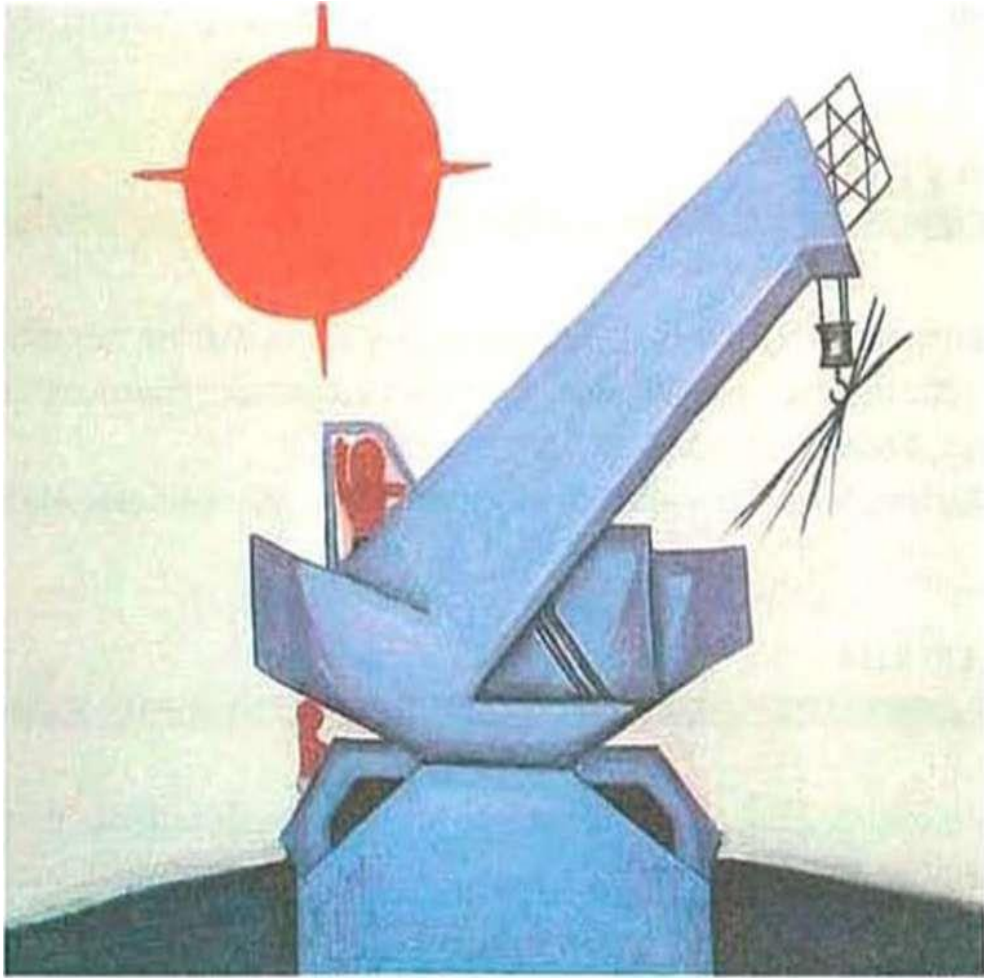
Οι ιπποδρομίες είναι άθλημα. Συχνά όμως γίνονται μέσον κερδοσκοπίας. Μπορούμε να υποστηρίξουμε το ίδιο και για το ποδόσφαιρο; Να αναπτύξετε τις απόψεις σας.

Αλέξανδρος Κοτζιάς (1926 - 1992)

Γεννήθηκε στην Αθήνα το 1926 και σπούδασε Νομικά. Διακρίθηκε κυρίως ως συγγραφέας μυθιστορημάτων. Οι υποθέσεις των έργων του διαδραματίζονται σε κρίσιμες περιόδους των μεταπολεμικών χρόνων. Ο συγγραφέας όμως δεν ενδιαφέρεται να δώσει χρονογραφικά την εποχή του, αλλά να ψηλαφίσει το ανθρώπινο δράμα μέσα σ' αυτή και να δείξει το δεσμό της ανθρώπινης μοίρας με το Κακό. Ασχολήθηκε

επίσης με την κριτική της λογοτεχνίας. Έργα του: Μυθιστορήματα: Πολιορκία (1953), Μια σκοτεινή υπόθεση (1954), Ο Εωσφόρος (1959), Η απόπειρα (1964), Ο Γενναίος Τηλέμαχος (1972), Αντιποίησης αρχής (1979), Φανταστική περιπέτεια (1987). Ακολούθησαν οι νουβέλες Ιαγουάρος, Η μηχανή, Ο Πυγμαχός, Το σοκάκι. Κριτικά: Μεταπολεμικοί πεζογράφοι (1982). Θέατρο: Ενοικιάζεται δωμάτιον μετ' επίπλων (1962). Μετέφρασε επίσης πολλά ξένα έργα (Ντοστογιέφσκι, Φίνλεϊ, Καίσιλερ, Κάφκα κ.ά.).

Διαμαντής Διαμαντόπουλος (1914-1995), Γερανός ή Άνθρωποι και μηχανές (1982)

Γιώργος Ιωάννου

† 13-12-43

ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΚΗΣ κατοχής εκτελέστηκαν πολλοί Έλληνες που πρόβαλλαν ιαθώοι πολίτες και παιδιά. Τέτοιες ομαδικές εκτελέσεις έγιναν π.χ. στα Καλάβρυτα, στο Δίστομο, στο Χορτιάτη και σε πολλά άλλα μέρη. Το διήγημα ανήκει στη συλλογή Για ένα φιλότιμο(1964).

Φτάνω στο σημείο να πω πως ίσως θα 'ταν καλύτερα να μην είχα πατήσει ποτέ μου σε κείνο τον τόπο της ομαδικής εκτελέσεως. Κι άλλες φορές έτυχε βέβαια να επισκεφθώ τόπους μαρτυρίου ή ομαδικής ταφής. η γη της πατρίδας μας είναι παρα-

γεμισμένη με κόκαλα παλικαριών·
μα ποτέ μου δεν ταραχτήκα και δεν
έκλαψα τόσο, όσο αυτή τη φορά.
Αυτό ασφαλώς έγινε, γιατί την ώρα
που βρέθηκα εκεί, μια γυναίκα κι έ-
νας άντρας, αδέρφια, άνοιξαν τον
τάφο του μικρότερου αδελφού τους,
που είχε εκτελεστεί πριν από είκοσι
χρόνια. Πλησίασα, κι όταν κατάλα-
βα τι συνέβαινε, σιγοκάθισα πάνω
στα πόδια μου σε μιαν άκρη. Και
τώρα, που η ψυχή μου έχει κολλή-
σει εκεί, μου φαίνεται πως θα μείνω
για πάντα, σαν ένα αγριόχορτο, κα-
θισμένος δίπλα σε κείνο τον τάφο.
Και μακάρι να γινόταν έτσι.

Τότε που πρωτοζύγωσα, το σκά-
ψιμο με την αξίνα είχε προχωρήσει.
Εξάλλου δεν τον είχαν θαμμένο κα-
θόλου βαθιά. Μάλλον γυναίκες θα
είχαν φροντίσει για την ταφή του.
Σε λίγο, ένα ένα, άρχισαν να ξεφυ-

τρώνουν τα κόκαλα. Ήταν κατακίτρινα, με λίγο καστανό χρώμα κολλημένο πάνω τους. Η γυναίκα, μ' ένα τσεμπέρι στο κεφάλι, σχεδόν γονατιστή, αφού τα ξέπλενε λίγο με κόκκινο κρασί, τ' αράδιαζε ευλαβικά μέσα σε μια κάσα χαρτονένια, απ' αυτές της αμερικάνικης βοήθειας. Σε όλα αυτά δεν υπήρχε τίποτα το αηδιαστικό ή το τρομαχτικό. Άλλωστε το παιδάκι ήταν δεκάξι χρονών όταν μαρτύρησε. Και πιστεύω, χωρίς αμφιβολία, πως θα έχει αγιάσει. Στο χρώμα δίπλα ήταν μπηγμένο ένα κερι και στο θυμιατό σιγόκαιγε θυμίαμα. Ευωδίαζε όλος ο τόπος. Λέξη δεν έλεγαν, ούτε ακουγόταν κλάμα. Καταλάβαινα όμως πως τα μάτια τους τρέχαν, γι' αυτό έσκυψα το κεφάλι μου προς το χορτάρι και δεν προσπαθούσα, ούτε τολμούσα να

τους κοιτάξω. Πολύ ήταν και που με άφηναν κοντά τους μια τέτοια ώρα.

Μονάχα όταν βρέθηκε το κρανίο, άκουσα τον αδελφό να λέει βραχνά: η χαριστική βολή. Ήταν μια μικρή τρύπα λίγο πιο πάνω απ' το μέτωπο. Είχα γίνει πια ένα με το χώμα, έτσι ένιωθα. Τώρα σκέφτομαι πως έπρεπε να προσκυνήσω, αν και είμαι τόσο ανάξιος. Κοίταζα συνεχώς ένα βραχάκι κοντά μου και τις λειχήνες του. Αυτό σίγουρα θα ήταν και τότε εδώ, και το παιδί θα το είδε· ίσως και να το ζήλεψε. Μπορεί να ήταν και κείνο το αρκετά μεγάλο δέντρο, αν και δεν αποκλείεται να έχει μεγαλώσει πιο γρήγορα, εφόσον βρήκε άφθονο λίπασμα από τόσο αίμα και τόσες εκατοντάδες κορμιά. Καλά θα ήταν να μπορούσε να μεταμορφώνεται ο άνθρωπος, όταν πέφτει σε μεγάλο κίνδυνο, ή ν'

ανοίγει η γη και να τον κρύβει. Εγώ τουλάχιστο έτσι παρακαλούσα, όταν βρέθηκα σε κάτι τιποτένιους κινδύνους, που είναι ντροπή και να τους σκέφτομαι ακόμα. Πάντως, θυμούμαι πως εκείνες τις στιγμές λάτρευα και πρόσεχα, όσο ποτέ, τα άψυχα, αλλά και τα έντομα και τα φυτά και τα πουλιά. Σ' αυτό ακριβώς στηρίζομαι και πιστεύω πως έτσι θα 'νιωσε κι αυτός εκείνη την ώρα. Εξάλλου ήταν της ηλικίας μου. Δεν είναι δυνατό να διαφέρω και τόσο πολύ απ' τους άλλους. Άνθρωπος είμαι και εγώ. Κι όμως η κάποια διαφορά είναι που με καίει.

Πάνω στην κορφή του λόφου έχουν στήσει ένα τεράστιο κατάσπρο σταυρό και παρακάτω, στην πλαγιά, είναι σχηματισμένη, με άσπρες πάλι πέτρες, η ημερομηνία: 13-12-43. Λογάριαζα, όταν γυρίσω

σπίτι, να ψάξω για κείνο το ημερολόγιό μου, που μπόρεσα να κρατήσω, μέρα με τη μέρα, τότε. Τι να 'γινε άραγε εκεί σε μας αυτή τη μέρα;

Κι έτσι, καθώς είχα απομονωθεί κοιτάζοντας το ρηχό μνήμα του χωριατόπουλου, άρχισα να ψιθυρίζω ανεπαίσθητα το αντρίκιο εκείνο μοιρολόγι, που μόνο τα λόγια του ξέρω και όχι το σκοπό:

Μαστόροι Καλαβρυτινοί και μαρμαροχτιστάδες,
που πελεκάτε μάρμαρα και φτιαχνετε κιβούρια,
φτιάχτε και μένα 'να καλό, καλύτερο από τ' άλλα..

Όμως ένα μπουλούκι εντόπιοι τουρίστες φάνηκε να μπαίνει μέσα στον ιερό περίβολο. Στάθηκαν γύρω απ' το ελεεινό για μια τέτοια θυ-

σία κενοτάφιο. Φαίνονταν απ' τους μορφωμένους και δεν μπορώ να πω πως η στάση τους δεν ήταν σεμνή. Κατέθεσαν μάλιστα ένα καλοκαμωμένο δάφνινο στεφάνι και κατόπι κράτησαν ένα λεπτό σιγή. Κάποιος τους άρχισε να διαβάζει από ένα χαρτί το ιστορικό της εκτέλεσεως των 1200 ανθρώπων. Ήταν τόσο ψυχρή η περιγραφή, ώστε αμέσως υπέθεσα πως σίγουρα θα τα είχε ξεσηκώσει απ' την τελευταία εγκυκλοπαίδεια. Ύστερα σκόρπισαν μιλώντας δυνατά ή χαχανίζοντας. Πολλοί ήρθαν τριγύρω μας. Και φυσικά αμέσως άρχισαν τις ερωτήσεις, ιδίως οι γυναίκες. Το παλικάρι με την αξίνα απαντούσε, πιέζοντας ολοφάνερα τον εαυτό του. Φαινόταν καθαρά πως θεωρούσαν σχεδόν ευτυχία τους και σπουδαίο συμπλήρωμα στις συγκι-

νήσεις της εκδρομής την ανακομιδή, που πέτυχαν πάνω στην ώρα. Ο αδελφός μάλιστα ζαλίστηκε τόσο για μια στιγμή, ώστε έκανε το λάθος να τους δείξει ακόμα και το κρανίο με τη χαρακτηρισική βολή. Αυτό όμως θα ήταν πέρα απ' τα όρια της αντοχής τους, γιατί αμέσως πρόσεξα μια κίνηση για απομάκρυνση. Κάποιος τους θύμισε πως η ώρα περνάει. Εκείνη τη στιγμή η σκυμμένη γυναίκα τούς γύρεψε, αν έχουν, καμιά εφημερίδα για να σκεπάσει τα κόκαλα. Πολλοί προθυμοποιήθηκαν από εφημερίδες άλλο τίποτα, και τι εφημερίδες...

Πήραν να κατηφορίζουν. Μετά από λίγα βήματα άναψε ζωηρή συζήτηση ανάμεσά τους·σα να μην ήμασταν κι εμείς λίγο πιο πάνω. Ένας ακούστηκε να φωνάζει με θυμό: Καλά τους έκαναν αφού οι άλλοι

σκότωσαν στρατιώτες του κατακτητή.

Κανένας δεν αντιμίλησε. Ήταν και κάποιος με στολή μαζί τους.

Μου 'ρθε να πέσω απάνω σε κείνη την άτιμη φωνή και να τη στραγγαλίσω άγρια, προτού προφτάσει να προχωρήσει. Αλλά την άκουσαν βέβαια συγχρόνως και τα δυο αδέρφια κι έσκυψαν πιο πολύ κατά το χώμα, σα να 'φαγαν καμτσικιά, αλλά και σα μαθημένοι από κάτι τέτοια.

Κατόπι ο άντρας άφησε την αξίνα· δεν υπήρχαν άλλωστε άλλα κόκαλα. Η αδελφή του έσβησε το κερί και πήρε το θυμιατό. Τα κόκαλα έμειναν ασκέπαστα. Η βρωμερή εφημερίδα κυλιόταν πάνω στα χόρτα.

Έμεινα ξοπίσω και με πήρε το παράπονο. Δεν ήμουν γνωστός

τους ή συγγενής τους για να με πάρουν μαζί τους, όπως θα ήθελα. Εγώ τα 'χω καταφέρει να χωρώ και να ταιριάζω μονάχα με κάτι τέτοιους σαν αυτούς του πούλμαν. Γι' αυτό ξεκίνησα για το πιο λαϊκό καφενείο, και στο δρόμο συνέχεια έλεγα: Θεέ μου, μη μ' αφήνεις ούτε καλημέρα να 'χω πια με τέτοια, δήθεν εξευγενισμένα, υποκείμενα.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

- 1. Το πεζογράφημα αποτελείται από δυο ενότητες. Ποια περιστατικά από την κάθε ενότητα καθορίζουν τη στάση του συγγραφέα; Ποια είναι αυτή; Να βρείτε τις λέξεις και τις φράσεις που την αποδίδουν.**
- 2. Στο πεζογράφημα δίνονται έμμεσα αρκετές πληροφορίες για την περίοδο της κατοχής αλλά**

και τα αμέσως μετακατοχικά χρόνια. Να τις επισημάνετε και να ανασυνθέσετε την κατάσταση που απεικονίζουν.

3. Να επισημάνετε υπαινιγμούς που αναφέρονται στη στάση των ανθρώπων κατά την κατοχή και κατά τη σύγχρονη (με το χρόνο συγγραφής του διηγήματος) περίοδο και να εξετάσετε το ρόλο που παίζουν μέσα σε όλο το διήγημα.

Γιώργος Ιωάννου (1927 - 1985)

Γεννήθηκε στη Θεσσαλονίκη. Σπούδασε φιλολογία στο Πανεπιστήμιο της Θεσσαλονίκης. Εργάστηκε στη Μέση Εκπαίδευση. Έγραψε κυρίως πεζογραφήματα αλλά και ποιήματα και άλλα έργα. Ποίηση: Ηλιοτρόπια (1954), Τα χίλια δέντρα (1963). Πεζογραφήματα: Για ένα φιλότιμο (1964), Η σαρκοφάγος (1971), Η μόνη κληρονομιά (1974), Το δικό μας αίμα (1978), Ομόνοια (1980), Κοιτά-

σματα (1980), Επιτάφιος Θρήνος (1981), Πολλαπλά κατάγματα (1982). Άλλα έργα: Τα δημοτικά μας τραγούδια (1966), Μαγικά παραμύθια του ελληνικού λαού (1966), Παραλογές (1970), Καραγκιόζης τόμοι 3 (1971-1972). Θέατρο: Το αυγό της κότας (1981). Μεταφράσεις: Ιφιγένεια η εν Ταύροις (1969), Παλατινή Ανθολογία «Στράτωνος Μούσα Παιδική» (1980) κ.ά. Κύριο χαρακτηριστικό των πεζογραφημάτων του είναι η προσωπική εξομολόγηση, που ταυτίζεται όμως με τα βάσανα και τις λαχτάρεις μιας ολόκληρης ομάδας ανθρώπων, και δίνεται με έναν έντονο και ευθύβολο ρεαλισμό.

**Αντιστασιακά συνθήματα από το
λεύκωμα «Εικόνες της κατοχής»
(1978)**

Σώματα και χρώματα

Το ΑΦΗΓΗΜΑ ΑΝΗΚΕΙ στη συλλογή Η οδός (1962). Τα αφηγήματα του Τάκη Κουφόπουλου εστιάζονται στην απεικόνιση εφιαλτικών ονειρικών καταστάσεων. Συνδυάζουν το παράλογο των εικόνων με τη λογική διάρθρωση του λόγου. Η εικονοποιία του παραλόγου –συγγενεύει με την υπερρεαλιστική ζωγραφική ως προς την καθαρότητα της φόρμας και τη λαμπρότητα των χρωμάτων– επιτυγχάνεται με τη σύζευξη πραγματικών και φανταστικών καταστάσεων χωρίς σαφή διαχωριστικά περιγράμματα. Οι εικόνες του απορρέουν από την καθημερινή εμπειρία και τα αδιέξοδά της. Αναγνωρίζουμε σ' αυτές τις πι-

κρές εμπειρίες των κατοίκων των σύγχρονων μεγαλουπόλεων.

Στο αφήγημα «Σώματα και χρώματα» ένας απρόσωπος αφηγητής δίνει εικόνες των δρόμων από τη νυχτερινή ζωή μιας πόλης, η οποία δεν τοποθετείται σε συγκεκριμένο γεωγραφικό και εθνικό χώρο.

Είχε πια σκοτεινιάσει για καλά. Ένας μοχλός σε κάποιο κεντρικό σημείο ανέβηκε κι αμέσως όλα τα φώτα της πόλεως ανάψαν.

Η εργάσιμη μέρα στα μαγαζιά ή στα Δημόσια Γραφεία κοίταξε τα ρολόγια της τα καρφωμένα στον τοίχο, χάρηκε, παράτησε στα τραπεζία ανάκατα τα εμπορεύσιμα μελη της ή τα προς έγκρισιν πεπραγμένα, έκλεισε τις πόρτες στεγανά, κατέβασε τα σιδερένια της βλέφαρα

ένα ένα, τα κλείδωσε και ξεχύθηκε στη λεωφόρο.

Ήταν η ώρα του μεγάλου συνωστισμού. Η τελευταία ώρα της μερας. Έπειτα αρχίζει η νύχτα, που πολύ λίγοι την υποπτεύονται.

Τα πεζοδρόμια γέμισαν πέλματα. Με κάλους ξερούς ή κάλους με επιθέματα. Με δάχτυλα κοκαλιάρικα, γαμψά. Με νύχια άκοπα, μαύρα. Προχώρησαν το 'να πίσω απ' τ' άλλο βιαστικά, ηχώντας σκληρά στις τσιμεντένιες πλάκες του πεζοδρομίου, μέχρι που φτάσαν στη διασταύρωση. Μπροστά τους τώρα βρισκόταν η διάβαση. Γραμμές από ασβέστη καθόριζαν την κατεύθυνση.

Φώτα ηλεκτρικά καθόριζαν τον χρόνο. Τα φώτα ήταν κόκκινα. Ήταν η σειρά των μηχανών. Η σειρά των ανθρώπων είχε περάσει.

Τα πρώτα πέλματα σταμάτησαν. Τα επόμενα πλησίασαν ακόμα λίγο, πύκνωσαν, ακούμπησαν τα προηγούμενα και μεταξύ τους, και σταματήσανε κι αυτά. Σε λίγο και τα τέσσερα πεζοδρόμια γέμισαν τη διασταύρωση. Όλοι περίμεναν τα χρώματα τα ευνοϊκά για να περάσουν. Από τους άντρες μερικοί, που αισθανόντουσαν το σώμα τους πολύ βαρύ, λύγιζαν. Άλλοι το είχαν δέσει με λεπτές γραβάτες και το αιωρούσαν. Απ' τις γυναίκες, όλες οι γυναίκες, δεν ένιωθαν κανένα κίνδυνο. Μόλις είχαν βάψει τα χέρια τους και τα έγλειψαν. Πιο κάτω, σε διάφορες γωνιές, τις περιμένανε οι φίλοι τους, ανυπόμονοι, με σκέλια πρόχειρα πλυμένα.

Τα αυτοκίνητα κατέβαιναν το δρόμο ορμητικά. Τα καθαρά κορμιά τους έσφυζαν. Οι δυνατές καρδιές

τους εκρήγνυνταν κάθε στιγμή. Πολυμέταλλοι θώρακες προσπαθούσαν να τις συγκρατήσουν. Περνούσαν σε αραιωμένη διάταξη κατάλαμβάνοντας όλη τη λεωφόρο. Με τις φωτεινές τους λόγχες τεντωμένες μπροστά. Με τις νικέλινες ασπίδες τους υψωμένες. Παρατεταγμένοι αστυνομικοί τους εξασφάλιζαν το δικαίωμα. Ένας μαλακός ασφάλτινος τάπητας τους απάλυνε το δρόμο.

Τώρα, πάνω στα πεζοδρόμια, οι άνθρωποι του συνωστισμού, με σηκωμένα φρύδια, απέδιδαν τιμάς. Τα σώματά τους ήταν κολλημένα. Οι καρδιές τους συγχρονίζονταν σύμφωνα με τους όρους μιας Προδιαγραφής. Ανάσαιναν όλοι ομαδικά, με το ρυθμό ενός Πενταετούς Σχεδίου. Άτριχα χέρια εξείχανε από φανέλες Θερμοζάν. Πολλά χωνό-

ντουςαν σε μία τσέπη. Άτριχα πόδια εξείχαν από ίδια σώβρακα. Μπαίνανε το 'να μέσα στ' άλλο. Το κατακόρυφο φως των γλόμπων έπεφτε πάνω στα επίπεδα κεφάλια τους και τα ζέσταινε.

Ένας άρχισε να βήχει, — όλα τα σώματα ταλαντεύτηκαν. Κάποιος ξεχώρισε το χέρι του, το σήκωσε, άπλωσε το μακρύ νύχι του μικρού του δάχτυλου και καθάρισε το αυτί ενός άλλου. Μια γυναίκα έγκυος έμπηξε τις φωνές. Ένας γιατρός από απέναντι της φώναξε τις τελευταίες οδηγίες. Η μπροστινή πλάτη τής έκανε μασάζ στην κοιλιά, το διπλανό λιγδερό μαλλί τής σκούπισε τον ιδρώτα. Σε λίγο ένας γδούπος ακούστηκε. Το **πτώμα*** έπεσε πάνω στα

πτώμα: (πίπτω) το σώμα που έχει πέσει, εδώ το νεογέννητο βρέφος.

παπούτσια. — Σε κάποιο άλλο πεζοδρόμιο, ο πατέρας χαμογελαστός, δεχότανε τα συχαρίκια.

Εν τω μεταξύ τα αυτοκίνητα έφταναν στη διασταύρωση, χωρίζονταν, μισά στρίβαν δεξιά, μισά αριστερά, στον κάθετο δρόμο. Οι φωτεινές τους λόγχες σάρωναν τα κεφάλια στα πεζοδρόμια. Μπαίνανε απ' τα μάτια, βγαίνανε απ' απέναντι, τα κεφάλια πέρναγαν μέσα, γλίστραγαν προς τη βάση, ατέλειωτα, το 'να πίσω απ' τ' άλλο. Οι υπόλοιποι στα πεζοδρόμια κούναγαν τα μαντίλια. Τα αυτοκίνητα βάραιναν, οι λόγχες έγερναν μπροστά. Σε κάποια επόμενη στροφή θα παίρναν τα κεφάλια των παιδιών. Μέχρι που να γεμίσουν.

Επιτέλους, σε μια στιγμή, ανάψανε στη διάβαση τα φώτα που ήταν πράσινα. Τα σηκωμένα φρύδια αμέ-

**σως κατέβηκαν, η ανάσα επιτα-
χύνθηκε, τα σώματα κουνήθηκαν,
ξεκίνησαν, και μπαίνανε στο ανο-
ιγμένο λούκι, γρήγορα, όσο ήταν
καιρός.**

**Όμως τότε, έγινε το επεισόδιο. Τα
αυτοκίνητα που ερχόντουσαν υπε-
ρήφανα, δε βρήκαν λόγο, δε στα-
μάτησαν, επέσανε με όλο τους το
κύρος και τη δύναμη απάνω στους
ανθρώπους που πέρναγαν, και
τους πατήσαν.**

**Σηκώθηκε μεγάλο πανδαιμόνιο.
Τα ηλεκτρικά κουδούνια της προ-
καθορισμένης τάξεως κουδούνισαν,
τα μεγάφωνα της τροχαίας έβρισαν,
ούρλιαξαν, οι παρατεταγμένοι αστυ-
νομικοί με τις σφυρίχτρες έτρεξαν
όρμησαν απλώσανε τα χέρια έ-
σπρωξαν, πίσω όλοι, φώναζαν, έγι-
νε κάποιο λάθος στο σήμα. Οι**

**«όλοι», γύρισαν έντρομοι στα πεζο-
δρόμια.**

**Τα αυτοκίνητα αδιάφορα εξακο-
λουθούσαν να περνούν πάνω απ'
τους πατημένους ανθρώπους. Με-
ρικοί από αυτούς, ανάμεσα σε δυο
διαδοχικά πατήματα, ανασηκώναν
απ' τη μέση κι απάνω το σώμα
τους, απλώνανε τα χέρια προς το
πράσινο σήμα του στύλου κι εκλι-
παρούσαν. Ένας, του έταζε μια λα-
μπάδα χρυσή.**

**Το αίμα έτρεξε, έφτασε ως το ρεί-
θρο, ανέβηκε στο στύλο, πέρασε
μέσα απ' τα σήμα, και άρχισε να ε-
κτοξεύεται προς όλες τις διευθύν-
σεις. Ο δρόμος βάφτηκε κόκκινος,
τα αυτοκίνητα βάφτηκαν κόκκινα, οι
άνθρωποι στα πεζοδρόμια βάφτη-
καν κόκκινοι, ως το κόκαλο, για
πρώτη φορά. Η διακόσμηση άρεσε
πάρα πολύ, η αρμόδια επιτροπή**

συνήλθε, απεφάσισε ομόφωνα, κι έδωσε στους πατημένους ανθρώπους το πρώτο βραβείο.

Έπειτα, η άσφαλτος σιγά σιγά καθάρισε. Και τα σώματα. Και το πράσινο φως επίσης. Τότε οι άνθρωποι πήρανε την απόφαση, είπανε έχουνε δίκιο, κοίταξαν και την ώρα τους —ήταν ακόμη νωρίς για φαΐ—, κατέβηκαν στη διάβαση, δεν πέρασαν απέναντι, στράφηκαν όλοι μαζί κάθετα, κι άρχισαν να βαδίζουν κατά μήκος του δρόμου. Τα αυτοκίνητα είδαν τον όγκο, φρενάρησαν, σβήσαν τις φωτεινές τους λόγχες, διαμαρτυρήθηκαν, μα είμαστε το πράσινο κύμα είπαν. Κι εμείς είμαστε το ανθρώπινο κύμα, τους απάντησαν. Οι αστυνομικοί άρχισαν πάλι να σφυρίζουν με όλη τους τη δύναμη. Μετά οι αναπνοές τους

εξαντλήθηκαν, έτρεξαν πίσω στα τμήματα να προμηθευτούν.

Τα πεζοδρόμια ερημώθηκαν. Το κατακόρυφο φως των γλόμπων έπεφτε στο πλακόστρωτο, σουρνόταν πέρα δώθε, σκεφτότανε, δεν ήξερε τι να υποθέσει.

Το ανθρώπινο κύμα προχωρούσε τώρα πάνω στο δρόμο μονοκόμματο. Τα σώματα είχανε πια ενωθεί εντελώς, είχανε γίνει ένα σώμα, φαρδύ, πλαδαρό, ασπόνδυλο. Χιλιάδες πόδια βγαίνανε μπροστά, πατάγανε στην άσφαλτο, λυγίζαν, και το μεταφέρον.

Διάφοροι πήγαιναν και πέρναγαν μες στις λουρίδες ή στους γιακάδες τους σημαιοκόνταρα πολύχρωμα. Άλλοι τους καρφισώνανε στα στήθη μεγάλες επιγραφές. Όμιλοι κυριών μοιράζανε ξερή τροφή και χαρτζιλίκι, η μουσική παιάνιζε διαρκώς

το «ἄμμες δέ γ' εἰμές», ένα παιδί
τριγύρναγε σκυφτό κάτω απ' τα πό-
δια τους και έχωνε στην τσέπη τους
την τελευταία εφημερίδα. Αυτοί, γύ-
ριζαν το κεφάλι δεξιά κι αριστερά
και χαμογέλαγαν στους περιοίκους.

Κάποιος από 'ναν κάθετο δρόμο
ήρθε τρέχοντας, μπήκε μπροστά κι
εβάδιζε κι αυτός με το ρυθμό τους
απαγγέλλοντας ποίηση. Απ' τον ε-
πόμενο δρόμο κάποιος άλλος ήρθε,
έπεσε πάνω στον πρώτο, τον έ-
σφαξε, κι άρχισε ν' απαγγέλλει με
διαφορετική φωνή την ίδια ποίηση.
Έπειτα ήρθαν κι άλλοι πολλοί, δεν
είχαν πια το θάρρος να σφαχτούν,
σταμάτησαν λοιπόν εκεί μπροστά
στη μέση του δρόμου και άρχισαν
να φτύνονται και να χτυπιούνται.
Την τελευταία στιγμή ένας τους γύ-
ρισε, είδε το πλήθος που πλησίαζε
έτοιμο να τους πατήσει, ειδοποίησε

και τους άλλους, μόλις προλάβανε, τραβήχτηκαν στο πεζοδρόμιο, και συνεχίζουν εκεί χρόνια πολλά την επίμαχη κουβέντα.

Το ανθρώπινο κύμα τούς προσπέρασε. Ξεκρέμασε τις αλυσίδες που περιόριζαν τα πεζοδρόμια, — τα πεζοδρόμια επεκτάθηκαν—, εμούντζωσε τις πινακίδες της τροχαίας, έβγαλε τη μεγάλη γλώσσα του στις αντιπροσωπείες που έφταναν με διάφορες προτάσεις συνδιαλλαγής. Οι φίλοι της Πατρίδος ή του Λαού κατέβαιναν στο δρόμο, πλησιάζαν σιγά σιγά, αθόρυβα, στις μύτες των ποδιών, φτάναν τους τελευταίους, τεντώνανε τα χέρια από μακριά, τους χαίδευαν μια δυο φορές την πλάτη, κι έπειτα τρομαγμένοι γύριζαν και τρέχανε, όσο πιο γρήγορα μπορούσαν.

Ἦρθαν οἱ αντλίες τοῦ Δήμου καὶ τοὺς βρέξανε. Ἄνοιξαν οἱ καταπακτές τῶν υπονόμων νὰ τοὺς καταπιούνε. Φτάσαν οἱ αστυνομικοὶ μενέες σφυρίχτρες καὶ νέες αναπνοές. Ὅμως ἐκεῖνοι προχωρούσαν ἀπτόητοι.

Πολλοὶ σήκωναν πότε πότε τὰ βλέφαρα ἢ τὴ φωνή τοὺς νὰ τὰ ξεμουδιάσουν. Ἄλλοι γύριζαν πίσω στοὺς ἐπόμενους καὶ λέγανε, μὴ σπρώχνετε ζῶα εἰσθε; Μερικοὶ ἄνοιγαν ὅπως ὅπως τὴν εφημερίδα καὶ διάβαζαν τὸ μυθιστόρημα σὲ συνέχειες.

Τότε ἐγώ, ἀπ' τὸ δωμάτιο μου, τοὺς φώναξα.

— Στον Ἀνώτατο Ἄρχοντα.

— Ναι, στον Ἀνώτατο Ἄρχοντα, εἶπανε ὅλοι μαζί καὶ ἐπιτάχυναν τὸ βήμα.

Αμέσως τα πράγματα γίνανε σοβαρότερα. Ο Ανώτατος Άρχων, από αρχαιοτάτων χρόνων, ήταν πρόσωπο πολύ υπεύθυνο και πολύ σοβαρό. Ο Ανώτατος Άρχων ή το υπεράνω κυμάτων, πρασίνων κυμάτων, ανθρωπίνων κυμάτων και εποχών. Κανείς δεν ενοχλούσε ποτέ τον Ανώτατον Άρχοντα. Ο Ανώτατος Άρχων εσκέπτετο. Ήτανε ξαπλωμένος.

Τα κόκκινα λοιπόν τηλέφωνα κουδούνισαν, εδόθηκαν οι σχετικές εντολές, όλος ο στρατός κινητοποιήθηκε, βγήκε στους δρόμους, παρατάχτηκε κάθετα, σε διαδοχικές σειρές, με εφ' όπλου λόγχη.

Όμως το ανθρώπινο κύμα ήταν πλέον ασυγκράτητο. Έβγαλε τα μαντίλια του και έφτυσε στη λεωφόρο των Ρόδων, τα ξαναέβγαλε και σκούπισε τις μύξες του στη λεωφό-

ρο των Φιλυρών, έπειτα αφού γέμισαν, τα κρέμασε απ' τα σημαιοκόνταρα για να στεγνώσουν. Στην πλατεία Ελευθερίας κουράστηκε και στάθηκε λίγο να πάρει ανάσα. Μερικοί τότε κοίταξαν πάλι την ώρα τους, είδαν πως ήταν αργά, το φαΐ θα κρύωνε, είπανε καληνύχτα σας κύριοι, και τράβηξαν σπίτι.

Τα κενά αμέσως συμπληρώθηκαν, νέοι άνθρωποι —που τρέφονταν με κονσέρβες— ήρθαν και μπήκαν. Κάποιος ανέβηκε στην πλάτη του μπροστινού του, κοίταξε γύρω, χαμογέλασε, οι άλλοι ζήλεψαν κι όσοι πρόλαβαν κάναν κι αυτοί το ίδιο, το ανθρώπινο κύμα, με ρυθμική κραυγή «στον Ανώτατο Άρχοντα» και νέα πια μορφή κι οργάνωση, ξεχύθηκε πάλι μπροστά, αποφασισμένο.

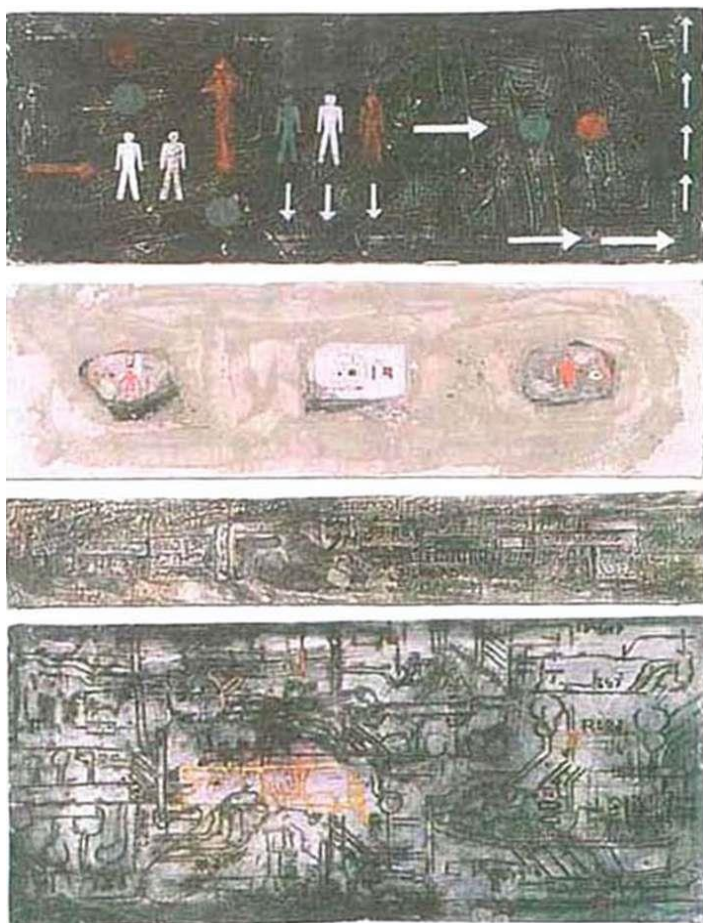
Οι υπόλοιποι δρόμοι στέναξαν, οι τάξεις των στρατευμάτων διαλυθήκαν, τα κυβερνητικά κτίρια έπεσαν.

Εν τω μεταξύ πολλοί από κείνους που 'τανε ψηλά, ζαλίζονταν και ξέρναγαν. Τότε οι άλλοι, που τους κουβαλούσαν, βρίσκαν την ευκαιρία τους κατέβαζν, τους ίσιωναν τις πλάτες τραβώντας με τα χέρια σπρώχνοντας με το γόνατο, κι ανέβαιναν αυτοί τώρα απάνω.

Το ανθρώπινο κύμα προχώρησε. Πέρ' απ' την πόλη, πέρ' απ' τη χώρα, πέρα από τον ορίζοντα. Τέλος, βρήκε ένα μνημείο, που ήτο σπήλαιον και λίθος επέκειτο επ' αυτώ, χώθηκε μέσα κι αποκοιμήθηκε. Μαζί με τον Ανώτατο Άρχοντα. Ευχαριστημένο.

Τα πράσινα και τα κόκκινα φώτα πίσω στη διασταύρωση άρχισαν

πάλι να λειτουργούνε κανονικά. Το λάθος των στύλων διορθώθηκε. Άνθρωποι κι αυτοκίνητα διασταυρώνοντουσαν αρμονικά, χαίδευαν το 'να τ' άλλο, τάζαν το 'να τ' άλλο, έτρωγαν το 'να τ' άλλο, κι έπειτα πέρναγαν απέναντι. Οι νόμοι της κυκλοφορίας δεν είχαν αλλάξει.

**Ιωάννα Καζάκη (γεν. 1960), Αστικά
τοπία (1990)**

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

- 1. Ο λογοτέχνης και κριτικός
Αλέξ. Κοτζιάς (1926-1992) είπε
μεταξύ άλλων και τα εξής για τα
κείμενα του Τάκη Κουφόπουλου:
«Αναμφίβολα οι συνθέσεις αυτές
ανήκουν στη σφαίρα του εφιάλ-
τη. Με τη διαφορά ότι τα συστατι-
κά στοιχεία είναι κατά κανόνα
υπαρκτά και απτά αντικείμενα
της τεχνοκρατούμενης καθημερι-
νότητάς μας [...] και δημιουργούν
έτσι στον αναγνώστη την έντονη
αίσθηση μιας βαθύτερης λανθά-
νουσας πραγματικότητας, που
ελλοχεύει απειλητική πίσω από
τα φαινόμενα». Να εντοπίσετε
στο κείμενο:**

- α) Τα συστατικά στοιχεία της τεχνοκρατούμενης πραγματικότητας,
- β) τις εφιαλτικές εικόνες στις οποίες αυτά μετατρέπονται.
2. «Έπειτα αρχίζει η νύχτα, που πολύ λίγοι την υποπτεύονται». Τι νομίζετε ότι θέλει να πει ο αφηγητής με το παραπάνω σχόλιο;
3. «Οι καρδιές τους συγχρονίζονταν... Πενταετούς Σχεδίου». Να σχολιάσετε το παραπάνω χωρίο. [Να λάβετε υπόψη σας ότι την εποχή που γράφτηκε το κείμενο την ανάπτυξη (τεχνική και οικονομική) καθόριζαν αυστηρά Πενταετή Σχέδια Προγραμμάτων].
4. Να αιτιολογήσετε τον τίτλο «Σώματα και χρώματα».

5. Ποια στοιχεία του αφηγήματος μπορούν να το χαρακτηρίσουν ως υπερρεαλιστικό κείμενο; (Προτού απαντήσετε να διαβάσετε τα σχετικά με τον υπερρεαλισμό από την Εισαγωγή στη Νεότερη Ποίηση).

Τάκης Κουφόπουλος

Γεννήθηκε το 1927 στην Αθήνα και σπούδασε πολιτικός μηχανικός στο Πολυτεχνείο Αθηνών. Συμμετείχε στην έκδοση των αντιδικτατορικών περιοδικών 18 Κείμενα και Νέα Κείμενα, τχ. 1 και 2 ως συνεργάτης και υπεύθυνος έκδοσης. Έργα του: Μικρές σύγχρονες ιστορίες (1959), Η οδός (1962), Εκδοχές (1973), Απόλογος (1980).

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ 6ου ΤΟΜΟΥ

Τατιάννα Γκρίτση-Μιλλιέξ: Μια Ιστορία της αντίστασης (περ. Επιθεώρηση Τέχνης, 1961).....	5
Ανδρέας Φραγκιάς: Άνθρωποι και σπίτια	21
Λοιμός (μυθιστόρημα-απόσπασμα) εκδ. Κέδρος.....	50
Μήτσος Αλεξανδρόπουλος: Το σύννεφο (διήγημα-Φύλλα φτερά, 1977).....	75
Αλέξανδρος Κοτζιάς: Πολιορκία (μυθιστόρημα-απόσπασμα).....	92
Ο Εωσφόρος (μυθιστόρημα-απόσπασμα, εκδ. Κέδρος).....	105
Γιώργος Ιωάννου: +13-12-43 (Για ένα φιλότιμο, εκδ. Διαγώνιος 1964).....	130
Τάκης Κουφόπουλος: Σώματα και χρώματα (Η οδός).....	145

Βάσει του ν. 3966/2011 τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου του Λυκείου, των ΕΠΑ.Λ. και των ΕΠΑ.Σ τυπώνονται από το ΙΤΥΕ- ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν στη δεξιά κάτω γωνία του εμπροσθόφυλλου ένδειξη «ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ ΜΕ ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ». Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δεν φέρει την παραπάνω ένδειξη θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7, του Νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946, 108, Α΄).

**Απαγορεύεται η αναπαραγωγή
οποιοδήποτε τμήματος αυτού του
βιβλίου, που καλύπτεται από
δικαιώματα (copyright), ή η χρήση
του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς
τη γραπτή του Υπουργείου
Παιδείας, Διά Βίου Μάθησης και
Θρησκευμάτων/ ΙΤΥΕ- ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ.**

